مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول (ص)

محمدبن طلحه نصیبی

مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول

كاتب:

محمد بن طلحه نصیبی

نشرت فی الطباعهٔ:

موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البیت (ع)

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

مطالب السؤول فی مناقب ال الرسول علیهم السلام

اشارة

عنوان : مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول

پدیدآورندگان : نصیبی , محمد بن طلحه , ۵۸۲-۶۵۲ق.(پدیدآور)

نوع : متن

جنس : کتاب

الکترونیکی

زبان : عربی

صاحب محتوا : موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البیت (ع)

توصیفگر : ائمه اثنی عشر (ع)

سرگذشتنامه ها

امام مهدی (ع)

فضایل ائمه (ع)

وضعیت نشر : موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البیت (ع)

ویرایش : -

مشخصات فیزیکی : ۱ متن الکترونیکی: بایگانی HTML؛ داده های الکترونیکی (۱۱ بایگانی: ۳۱.۸KB)

خلاصه :

مخاطب :

یادداشت : ملزومات نظام: ویندوز ۹۸+ با پشتیبانی متون؛ شیوه دسترسی: شبکه جهانی وب؛ عنوان از روی صفحه عنوان نمایش

کمال الدین محمد بن طلحة الشافعی

شناسه : oai:lib.ahlolbait.ir/parvan/resource/۴۲۷۴۸

تاریخ ایجاد رکورد : ۱۳۸۸/۸/۲۸

تاریخ تغییر رکورد : ۱۳۹۰/۶/۲

تاریخ ثبت : ۱۳۹۰/۱۱/۱

قیمت شیء دیجیتال : فاقد شیء دیجیتالی

المقدمة

بسم الله الرحمن الرحیم

والصلاة و السلام علی سیدنا محمد و آله و صحبه رضی الله عنهم أجمعین.

و بعد، فهذا کتاب مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول، و هو کتاب لا تستغنی عنه مکتبة و عمومیة أو شخصیة أو مؤسسة فکریة أو تحقیقیة لما لا یخفی من أهمیة کبیرة لهذا الکتاب الذی أجاد فیه المؤلف رحمة الله بقلمه الکریم، و قد انتشر هذا الکتاب فی کل أرجاء العالم الاسلامی الکبیر، ولکن مع الأسف انتشر بطبعاته القدیمة التی لا تکاد تخلو من اشکالات کثیرة، و خدمة منا لهذا الأثر

الکبیر و مساهمة فی حفظ التراث الاسلامی قمنا بتحقیق و تجدید نشر الکتاب بهذه الطبعة الجدیدة، و منه نستمد التوفیق

[صفحه ۶]

المؤلف فی کتب التراجم

اشاره

هو کمال الدین أبو سالم محمد بن طلحة بن محمد بن الحسن القرشی العدوی النصیبی الشافعی (۶۵۲ - ۵۸۲ ه / ۱۲۵۴ - ۱۱۸۶ م).

کان من الصدور الأکابر و الرؤساء المعظمین، ذا حشمة و جاه اماما فی الفقه، مفتیا و، بارعا فی الحدیث و الأصول و الخلاف، مقدما فی القضاء والخطابة، متضلعا فی الأدب و الکتابة، و معروفا بالزهد فی الدنیا و الاعراض عنها.

تفرد اسماعیل باشا فی هدیة العارفین فی وصفه بالجفار، کما تفرد بروکلمن فی تلقیبه بالراجی، و منه تسرب هذا اللقب الی فهرس مکتبة کوبرلی ۱: ۴۶۰.

و قال الصفدی فی الوافی بالوفیات ۱۷۶:۳:ولد بالعمدیة من قری نصیبین [۱] ، و برع فی المذهب، و سمع بنیسابور من المؤید الطوسی، و زینب الشعریة و حدث بحلب و دمشق، و کان صدرا معظما محتشما و ترسل عن الملوک....

و ترجم له معاصره أبو شامة المتوفی سنة ۶۶۵ ه، فی ذیل الروضتین ص ۱۸۸ فی وفیات سنة ۶۵۲ ه و قال:و کان فاضلا عالما، و تولی القضاء ببلاد بصری، و الخطابة بدمشق، ثم طلب لمنصب الوزارة فأیقظه الله تعالی و زهد فی ریاسات الدنیا، و تزهد و انقطع، و حج فی هذه السنة [۶۵۲] و لما رجع من الحج أقام بدمشق قلیلا، و سمع علیه فیها رسالة القیشری، ثم سافر الی حلب فتوفی بها فی السابع و العشرین من رجب.

و ترجم له ابن الشاکر فی عیون التواریخ ۷۸:۲۰ بما مر.

و قال معاصره الآخر بهاءالدین الاربلی، المتوفی سنة ۶۹۲ ه فی کشف الغمة

[صفحه ۷]

فی الجزء الأول منه:و کان شیخا مشهورا، و فاضلا مذکورا، أظنه مات سنة ۶۵۴ ه، و حاله فی ترفعه و زهده و ترکه وزارة الشام و انقطاعه و رفضه الدنیا حال معلومة، قرب العهد بها، و فی انقطاعه عمل هذا الکتاب:مطالب السؤول، و کتاب الدائرة،و کان شافعی المذهب، من أعیانهم و رؤسائهم.

و ترجم له الذهبی فی سیر أعلام النبلاء ۲۹۳:۲۳ و وصفه بالعلامة الأوحد، و قال:برع فی المذهب و أصوله، و شارک فی فنون، و تزهد، و قد ترسل عن الملوک، و ولی وزارة دمشق یومین و ترکها، و کان ذا جلالة و حشمة....

و قال التاج ابن عساکر:و فی سنة ۶۴۸ ه خرج ابن طلحة عن جمیع ما له من موجود و ممالیک و دواب و ملبوس، و لبس ثوابا قطنیا و تخفیفة، و کان یکسن الأمینیة فخرج منها و اختفی، و سببه ان الناصر کتب تقلیدة بالوزارة فکتب هو الی السلطان یعتذر...

و ترجم له السبکی فی طبقات الشافعیة ۶۳:۸ و قال:تفقه و برع فی المذهب، و سمع الحدیث بنیسابور...و کان من الصدور الناس، ولی الوزارة بدمشق یومین و ترکها، و خرج عما یملکه من ملبوس و مملوک و غیره، و تزهد...

اهمیة الکتاب

ذکر الکتاب الجلبی فی کشف الظنون، و اسماعیل باشا فی هدیة العارفین ۲:۱۲۵:و ایضاح المکنون ۲:۴۹۹ باسم:مطالب السؤول فی مناقب الرسول، باسقاط الآل، و الصحیحی أن کلمة (الآل) موجودة فی نص المؤلف فی مقدمة الکتاب حیث یقول:و سمیته مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول، و أنه لیس فی الکتاب سیرة الرسول (صلی الله علیه و آله و سلم) و لا لمناقبة شیء یذکر.

و قد فرغ من تألیفه فی مدینة حلب فی ۱۷ رجب سنة ۶۵۰ ه، و ما ان تم تألیفه الا و انتشرت نسخه، و أقبل علیه الناس، و اعتمده أعلام عصره، فقد کان منه

[صفحه ۸]

نسخة عند معصره علی بن طاووس الحلی المتوفی سنة ۶۶۴ ه، و نقل عنه فی کتبه، و کذا اعتمده معاصره الآخر بهاءالدین الاربلی المتوفی سنة ۶۹۲ ه، و نقل عنه الکثیر فی کتابه کشف الغمة.

و نقل عنه ابن الصباغ المالکی فی کتابه الفصول المهمة، و نقل عنه ضامن بن شدقم فی کتابه تحفة الأزهار و زلال الأنهار، و غیرهم من العلماء و الکتب المعتبرة.

و الحق أن الکتاب من خیرة ما ألف فی هذا المجال، لم یمزج فیه الحق بالباطل، و لم یدس فیه الدسائس، و قال المؤلف فی مقدمة الکتاب:ألزمت نفسی تألیف هذا الکتاب قیاما بحقه... فشرعت فی تصنیفه، و جمعت همتی لتألیفه، و سمیته مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول، و نهجت جدد المطالب، و استخرجت زبد المناقب، بمحض المعقول و المنقول، فجاء جامعا للفضائل، صادعا بالدلائل، شارعا مناهج الوصول الی السؤول...

و عمد الیه أحمد بن عبد الرحیم بن أحمد، من أعلام القرن الثامن، فلخصه و سماه:المنقول من مطالب السؤول.

و ترجمه الی الفارسیة المولی أبو الحسن علی بن الحسن الزواری بأمر السلطان شاه طهماسب الصفوی، و سماه:عمدة المطالب فی ترجمة المناقب.

طبعاته

۱ - طبع فی طهران سنة ۷- ۱۲۸۵ ه ق، طبعة حجریة بأمر فرهاد میرزا معتمد الدولة القاجاری.

۲ - و أعادت طبعه علی الحروف المکتبة التجاریة و مطبعتها فی النجف / العراق سنة ۱۳۷۱ ه طبعة تجاریة ردیئة.

[صفحه ۹]

مصنفاته

له مؤلفات قیمة ذکرها أصحاب التراجم و غیرهم منها:

۱ -الدر المنظم فی اسم الله الأعظم.

۲ - الجفر الجامع و النور اللامع.

۳ – تحصیل المرام فی تفضیل الصلاة علی الصیام.

۴ – العقد الفرید للملک السعید.

۵ – کتاب دائرة الحروف.

۶ – مفتاح الفلاح فی اعتقاد أهل الصلاح.

۷ – نفائس العناصر لمجالس الملک الناصر.

۸ – زبدة المصنفات فی الأسماء و الصفات.

۹ – مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول. و ذکر فی فهرس مکتبة ولی الدین فی اسلامبول رقم ۵۷۴ باسم زبدة المقال، و صححة الدکتور ششن فی نوادر المخطوطات العربیة ۲:۳۵۳ باسمه الصحیح مطالب السؤول، ولکن المصنف رحمة الله قد صرح فی مقدمة المطالب أنه کتب زبدة المقال و لکن سرق منه فی وقته.

منهج التحقیق

اعتمدنا فی تحقیق هذا الأثر النفیس علی ما یلی:

۱ – نسخة مخطوطة قدیمة فی مکتبة السید المرعشی العامة فی مدینة قم / ایران برقم ۲۱۳۳، و هی من مخطوطات القرن السابع الهجری. و هی نسخة قیمة، و صحیحة تقع فی ۲۳۹ ورقة، برقم ۳۳۱۲، رمزنا لها ب (م).

۲ – نسخة مخطوطة فی المکتبة المرکزیة لجامعة طهران، و هی نسخة جیدة، ترجع الی القرنین السابع و الثامن الهجری و برقم ۱۸۹۷ کتبها

[صفحه ۱۰]

محمد بن أحمد بن محمد بن أحمد بن علی بن محمد بن علی بن محمد بن عبدالله بن جعفر بن زید بن جعفر بن محمد بن أحمد بن محمد بن الحسین بن اسحاق المؤتمن بن جعفر الصادق.

و کتب فی أول ورقة منها:

لله درک یا بن طلحة من فتی

ترک الوزارة عامدا فتسلطنا

لاتعجبوا من زهده فی درهم

من فضة فلقد أصاب المعدنا

و رمزنا لها ب (ط).

۳ – النسخة الحجریة المطبوعة فی طهران سنة ۱۲۸۵ ه ق، و هی طبعة جیدة و صحیحة. و رمزنا لها ب (ع).

۴ – کتاب کشف الغمة للشیخ بهاءالدین الاربلی، و هو معاصر للمؤلف، و نقل عنه الکثیر الکثیر. و قد ساعدنا کثیرا فی حل الاشکالات و السقوطات، و رمزنا له بکلمة (کشف).

أجرینا المقابلة الدقیقة بین النسخ المشار الیها، و تثبیت سائر الاختلافات بینها، مع الاشارة لها فی الهامش، و قمنا بعملیة التلفیق بین النسخ للحصول علی نص مضبوط و صحیح، توزیع مطالب الکتاب و فصلها و تقسیمها بشکل فنی لائق بمواد الکتاب، حصرنا الألفاظ المضافة أو المعدلة أو المبدلة بلفظ آخر بین عضادتین مع الاشارة فی الهامش الی ما کان فی الأصل، و تخریج الآیات الکریمة و الأحادیث الشریفة و الأقوال و الآثار و الأشعار، و قمنا بتوضیح بعض العبارات التی هی بحاجة الی توضیح، و توسعنا فی التعلیق علی بعض العبارات التی هی بحاجة الی توضیح، و توسعنا فی التعلیق علی بعض المطالب التی تحتاج الی ذلک و غیر ذلک من اصول التحقیق.

و الحمد لله رب العالمین و الصلاة و السلام علی سیدنا محمد و آله و صحبه أجمعین.

ماجد بن أحمد العطیة.

[صفحه ۱۵]

مقدمة المؤلف

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی حلی الصفوة الطاهرة، من آل نبیه المصطفی، بأصفی المناقب، و أحلهم من [۵۷] شرف العلی و شرف الهدی فی أعلی المعارج و أسمی المراتب، و أصفاهم من صفات التطهیر و التقدیس فی العاجلة و الآجلة بأسنی المنائح و أهنی المواهب، و أزلفهم الی المقام القریب منه بمناجاتهم ایاه فی لوائح الهواجر و دیاجر الغیاهب، و جعلهم أئمة حق و صدق یهدون بأمره الی اتباع أقوم الطرائق و أهدی المذاهب، و قرن الصلوات علیهم بالصلاة علی النبی فی الصلوات [۵۷] و انها لمن أشرف الرغایب، و خصهم من مزایا السجایا بما نقله الثقات الرواة فی مباهلة السید و العاقب، فمودتهم فی هذه الحیاة الدنیا معدودة فی أقسام القروض اللوازم و الأحکام اللوازب، و موالاتهم یوم یقوم الناس لرب العالمین جنة منجیة من أوصاب العذاب الواصب.

و الصلاة و السلام علی رسوله محمد، المستخرج من أمشاج الأصلاب الأطاهر و الأنساب الأطایب، المستعرج به فی أدراج المعارج لیلة الأسراء [۵۷] فی أملاک الأفلاک و مناکب الکواکب، و علی آله الطیبین الطاهرین و أصحابه الخلفاء الراشدین صلوات مشهودة الموارد مشفوهة المشارب.

و بعد:

فأحسن ما نظمته أقلام الأفهام من أقسام الکلام فی الحسنات المستحسنات،

[صفحه ۱۶]

و حملته بطون أوراق الأنام من نطف میاه الأقلام من سلالة الباقیات، الصالحات، و حررته فذلک جرائد الحاسبین لتکمیل مراشد الطالبین من جمل سجایا النفوس الزاکیات، و سطته أیدی الکرام الکاتبین لمن نصب نفسه للقیام به فی صحائف الحسنات، و أعده ذخیرة یجدها اذا نفخ فی الصور فصعق من فی الأرض و السموات، تألیف لآل المصطفی أئمة الهدی أهل المیامین و النهی ذوی

الآیات و البینات و تصـنیف مناقب صـفاتهم و تعریف مراتب طاعاتهم و توظیف مذاهب عباداتهم فی الاعمال و النیات، فشرفهم باذخ و قدم تقدمهم راسخ، فهم علی الحقیقهٔ قرابات السادات و سادات القرابات، و هم العروهٔ الوثقی و محبهم لا یضل و لا یشقی، و سینال باقتفـائهم أقرب القرابـات و لهم الفضائل الناطقـهٔ و المنازل السامقـهٔ فکیف لا و قـد رفع قـدرهم رفیع الـدرجات، فمناقبهم أبـدا تتلا و محاسـنهم علی الابد تجلا و مودتهم منزلهٔ فی السور و الآیات، فالمقدمون لانفسـهم ذخرا العاملون بلا أسألکم علیه أجرا سـینعمون فی روضات الجنات.

و قد کنت من زمن جریان قلم التکلیف علی کلفا الی الغایهٔ بمودتهم، معترفا بأن صـفاتهم المشـفوعهٔ باتصالهم بالمصطفی صلوات الله علیه تقضی بمحبتهم، و التزمت أیام الاغتراب تألیف کتاب تطلع مطالعه ذراری فضیلتهم، فشرعت فیه و وضعت کیفیهٔ ترتیبه فی مبادیه و جعلت عدهٔ أبوابه عدهٔ أئمتهم فسطرته و رتبته و حررته و بوبته و قمت فی حقهم بمفروض خدمتهم.

و سـمیته «زبدهٔ المقال فی الفضائل الآل» و ضـمنته غرائب من غصون شجرتهم، و جعلته لنفسی أنیسا تطالعه حالتی مقامها و رحلتها، و جلیسـا تراجعه فی وقتی سـکونها و حرکتهـا، فـأجرت أدوار الأقـدار من أخطار الأسـفار بعض أقضـیتها فسلبته، و غیرته یـد الاغتیال و جرعت النفس بفقـده مرارهٔ حسـرتها، فلما أن لفتنی الرأفـهٔ الرانیـهٔ من الألطاف الالهیـهٔ بعنایتها، و أعرضت عن متاع الدنیا من جاهها و مالها و ولایتها، و رأی بعض الصالحین علیا أمیرالمؤمنین علیه السلام فسأله

[صفحه ۱۷]

مسائل تتعلق بالمعارف القدسـیهٔ و ربوبیتها فأجابه علیه السلام بکلمات فقال:یا أمیرالمؤمنین لم أحط علما بعمرفتها، فأحاله علی فی أن أشرح ذلک له و افصل منه ما أجمله و أبین تفاصیل قوله و جمله، فلما حضر لدی وقص علی حقیقهٔ الحوالهٔ فی جواب ما سأله، قابلت أمره علیه السـلام بالامتثال و بادرت فی الوقت والحال الی اسـتخراج الجواب عن ذلک السؤال، و بعد قیامی بواجب الحوالهٔ و قضایاها و امتثال أمره المطاع باسـتخراج أجوبتها و شرح أسمائها، ألزمت نفسی تألیف هذا الکتاب قیاما بحقه علیه السلام؛ اذ خصنی باحسانه و جعلنی أهلا لاسـتنابته ایای فی شـرح أشـکال من العلم اللـدنی و تبیانه، و لیکون خلفا عنی ذلک الکتاب الـذی غاله الدهر بید عدوانه فشرعت فی تصنیفه و جمعت همتی لتألیفه.

و سـمیته (مطالب السؤول فی مناقب آل الرسول) [۵۷] و نهجت جدد المطالب و اسـتخرجت زبد المناقب بمحض المعقول و المنقول، فجـاء جامعـا للفضائـل صادعـا بالـدلائل شارعـا مناهـج الوصول الی السؤول، تکفیه منقبـهٔ تلقین المناقب و کونه بترتیب مراتب الائمهٔ الأطایب، قیـد العیون و العقول، من قـدر و قدره قدمه و من خبر خبره خدمه و تلقی وجهه بالتقبیل و القبول، و لما أسـری القلب بعزمه لادراک هـذه المطالب، و أجری قلم فکره الصائب فی تألیف هـذه المناقب ناجته نفسه المهتدیهٔ بالقول الثابت و النور الثاقب، بأن هذا التألیف الجامع لشتات هذه الفضائل، الرافع مراتب صفات الأئمهٔ الأفاضل، و ان کانت جواهر مضمونهٔ مشرقهٔ و أنوارا مکنونهٔ متألقهٔ، و أنهارا عیونها مغدقـهٔ، و أشـجارا فنونها مورقـهٔ، و ثمارا غصونها مونقـهٔ، فلا یستضـیء بنور افقها الا من یعتقد وجوب القیام بحقها، و لا یرقی فی معارج فضائلها و طرقها الا من حکم التأییـد الالهی لنفسه بتقـدمها و سـبقها، فان الـدرهٔ الموسومـهٔ بالیتیمهٔ، و الجوهرهٔ الثمینهٔ ذات القیمهٔ، و العقود المنضودهٔ من اللآلی النظیمهٔ و الجونهٔ العبق نشرها بأجاره اللطیمهٔ، بل جهات

[صفحه ۱۸]

الخیرات المتصـفهٔ بالمکانـهٔ العلیـهٔ و المنزلـهٔ العظمیـهٔ لاـ یعظم محلها، الا من اسـتبان فضـلها و علم قـدرها و نبلها و علم [۵۷] فرعها و

أصلها، و کان أحق بها و أهلها، لیتلو سور أخبارها و یبلو سیر آثارها و یتنسک بشعائر شعارها، و یتمسک بشریعهٔ نصرها و یسلک شعب أنصارها. و أنا و ان امطیت نفسی مطا اجتهادها فی سلوک سبیلها، و أعطیت رائد اجتهادها سؤله فی اقامهٔ دلیلها فی تألیف مزایاهم التی لا یستطیع المدره المغرهٔ حصر تفصیلها و تصنیف سجایاهم التی یقصر لسانی مع بسطته عن تلاوهٔ آیاتها و ترتیلها، و جمعت منها کلما وصلت الیه مطیه الجد و الاجتهاد بوخدها و ذمیلها، و نظمت شوارد فرائدها الممدوحهٔ و فرائد شواردها الممنوحهٔ فی عقد تفصیلها، کنت و الله مقصرا فی جنب ما أولانیه أمیرالمؤمنین علیه‌السلام من مبار اردفاه و ما خصنی به من شریف نظره و کمال اعتقاده، و ما استدبنی له من استخراج أسرار من الغیب لا یمنحها الله تعالی الا من یجتبیه من عباده، و ما شرفنی به فی المنام النبوی من اقباله حتی کسانی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) ما کان علیه من ابراده، و دعانی دعوهٔ ما ظفر بها الا من أسعفه الله تعالی باسعاده و أسعده فی معاده، فلم أجد شیئا أتمسک به فی مقابلهٔ هذا الاحسان ذی المحاسن الحسان، الا الاستنصار بالمسعفین البیان و البنان، و الاستظهار بالمسعدین القلم و اللسان، فی نشر معالی مناقبهم العظمیهٔ الشأن، الکریمهٔ علی الثقلین الانس و الجان، و نثر لآلیء فضائلهم المستخرجهٔ من بحر جواهر القرآن، المرزیهٔ عند أهل الایمان بمنثور الجمان، من الؤلؤ و المرجان، المستخرج من بحر کیش و عمان [۵۷] ، و اشاعتها فی اشیاع العباد، و اذاعتها فی الأصقاع و البلاد، و جعلتها جنهٔ فی بطون الأوراق من مواد نطف المداد، لیستخرجها من هو من أهلها فینتفع بها فی المعاد یوم قیام الاشهاد،

[صفحه ۱۹]

فان مصنفات الأمهٔ اذا جلیت علی أهلها تضوعت و لم تضع، و صفات الائمهٔ اذا تلیت علی المسامع لا یستمع بها غیر المستمع، فما کل من دعاه الهادی الی سلوک سبیل الهدی بمتبع، و لا کل من وعی سمعه ما یتلی علیه ما لم یوفقه الله بمنتفع، فان ظفر بها و من حباه الله تعالی باسعاف الاسعاد و هداه الی سبیل الرشاد، فتأملها بفکره الوقاد و فهمه النقاد و قلبه المنقاد الی سداد الاعتقاد، فاقتفی سنن سنتهم، و اقتدی بنهج طریقتهم، و تقرب الی الله تعالی بمحبتهم، و عد نفسه من أنصار اسرتهم، و أعد لماله ما یصرفه من ماله فی مبرتهم، رزقه الله تعالی الاهتداء بمصباحهم، و الارتداء بجلباب صلاحهم، و وقاهٔ حر کل جناح یخشاه بوارف جناحهم، و سقاه یوم العطش الأکبر بکأس اغتباقهم و اصطباحهم، و أنا بقیامی هذا فی رفع منارهم و شرع شعارهم و جمع مآثرهم و آثارهم، و ان کان غایهٔ ما وصلت الیه القوی البشریهٔ لاستطاعتها، و نهایهٔ ما قدرت علیه ببذل جهدها و طاقتها، کمن قابلت نفسه أنوار شمس الظهیرهٔ بذبالتها، و عدلت السحاب المدرار و الغباب التیار ببلهٔ قطرتها، ثم لما کانت هذه الصدقهٔ التی هی من أمیرالمؤمنین علیه‌السلام باسدائها، و المنهٔ التی تصدق باهدائها، و الحالهٔ التی تکررت منه باعادتها و ابدائها، و لم یصدرها الا بأمر الهی أحاط به علما فأتاه وآت [۵۷] ما أتاه، اذ کل حادث لا یدخل فی الوجود الا و قد قدره الله تعالی و قضاه، و أنفذ حکمه سبحانه فیه و أمضاه، فیجب حمده جل وعلا دائما علی ما أولی و یتعین شکره سرمدا علی ما منحه و أقناه، حمدا لا تفتصم عراه، و شکرا لا یدرک منتهاه.

و أنا أسأل کل من وقف علی کتابی هذا أن یخصنی بدعوهٔ ینفعنی الله بها یوم ألقاه، لیکون من عتاد المعاد یوم ینظر ما قدمت یداه، و اذا بلغ القلم مما رقم کنه مطاویه، فاقطع علیه جریه فی ایضاعه و تقریبه، و أسرع به الی مطالب الکتاب و أسالیبه، فأشرع الآن فی ترتیبه، و أجمع مواد تهذیبه، و أضع قواعد تفصیله

[صفحه ۲۰]

و تبویبه، فأقول و الله الموفق المعین:

اعلم أن المقصد المطلوب و المطلب المقصود فی هذا الکتاب تحصره مقدمة و أبواب.

أما المقدمة:فهی من قواعد المقاصد و أرکانها، فلهذا تعین أولا تقدیم کشفها و بیانها، و فیهما قسمان:

الأول:فی شرح ألفاظ و صفوا بها، و الثانی:فی ایضاح معان خصوا بموجبها.

القسم الأول:فی شرح الألفاظ.

فانه قد اشتهر و ذاع، و قرع الأسماع و عم العظماء [۵۷] و الرعاع، استعمال أربعة ألفاظ یوصفون بها و تطلق علیهم علیهم السلام.

اللفظة الاولی:آل الرسول، و الثانیة:أهل البیت، و الثالثة:العترة، و الرابعة:ذوو القربی.

فهذه أربعة ألفاظ، یتعلق بکل واحد منها مقصد سنی و یناط به شرف علی، و کل کلمة منها و ان کانت جلیة و ففیها معنی خفی، و هذا القسم معقود لکشف معانیها و تفضیل ما قیل فیها.

أما الکلمة الاولی:و هی آل الرسول فأقول:قد تعددت أقوال الناس فی تفسیر الآل:فذهب قوم الی أن آل الشخص أهل بیته [۵۷] ، و قال آخرون:ان آل النبی هم الذین حرمت علیهم الزکاة و عوضوا عنها خمس الخمس [۵۷] ، و قال آخرون:ان آل الشخص من دان بدینه و تبعه فیه. [۵۷]

[صفحه ۲۱]

فهذه الأقوال الثلاثة أشهر ما قیل، و استدل من قال بقول الأول بما أورده القاضی الامام الحسین بن مسعود البغوی، فی کتابه الموسوم (بشرح سنة الرسول (صلی الله علیه و آله و سلم) من الأحادیث المتفق علی صحتها، یرفعه بسنده الی عبدالرحمن ابن أبی لیلی، قال:لقینی کعب بن عجرة فقال:ألا أهدی الیک هدیة سمعتها من النبی (صلی الله علیه و آله و سلم).

فقلت:بلی فاهدها الی.

فقال:سألنا رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فقلنا:یا رسول الله کیف الصلوات علیکم أهل البیت؟

قال (صلی الله علیه و آله و سلم):(قولوا اللهم صلی علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و آل ابراهیم، و بارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم، انک حمید مجید) [۵۷] فالنبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فسر أحدهما بالآخر فالمفسر و المفسر به سواء فی المعنی، فقد أبدل لفظا بلفظ مع اتحاد المعنی فیکون آله أهل بیته و أهل بیته آله فیتحدان فی المعنی علی هذا القول، و یکشف حقیقة ذلک أن أصل آل أهل فابدلت الهاء همزة، و یدل علیه أن الهاء ترد فی التصغیر فیقال فی تصغیر آل:اهیل و التصغیر برد الأسماء الی اصولها [۵۷] .

و استدل من قال بالتفسیر الثانی، بما أخرجه الائمة بأسانیدهم المتفق علی صحتها، الامام مسلم بن الحجاج، و أبو داود، النسائی، یرفعه کل واحد منهم بسنده فی صحیحه الی عبدالمطلب بن ربیعة بن الحارث قال:سمعت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) یقول (ان هذه الصدقات انما هی أوساخ، و انها لا تحل لمحمد و لا لآل محمد) [۵۷] .

[صفحه ۲۲]

و بما نقل امام در الهجرة، مالک بن أنس فی موطأه بسنده أن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) قال:(لا تحل الصدقة لآل محمد انما هی أوساخ الناس) [۵۷] .

فجعل حرمة الصدقات من خصائص آله (صلی الله علیه و آله و سلم)، و الذین یحرم علیهم الصدقات، هم بنو هاشم ثم بنو

عبدالمطلب.

و قد قيل لزيد بن أرقم:من آل رسول الله الذين حرمت عليهم الصدقات؟

قال:آل على و آل جعفر و آل عباس و آل عقيل [۵۷] ، و هذا التفسير قريب من الأول.

و استدل من قال بالتفسير الثالث، بقوله تعالى:(الا آل لوط انا لمنجوهم أجمعين) [۵۷] أجمع المفسرون على أن المراد بآله، من آمن به وتبعه فى دينه [۵۷]

و اذا ظهر ما قيل فى تفسير الآل، فالمعانى كلها مجتمعة فيهم عليهم السلام، فهم أهل بيته و تحرم عليهم الزكاة، و هم داينون بدينه و متبعون منهاجه و سبيله، فاطلاق اسم الآل عليهم حقيقة فيهم بالاتفاق.

و أما اللفظة الثانية:و هى أهل البيت، فقد قيل هم من ناسبه الى جده الأدنى، و قيل:من اجتمع معه فى رحم، و قيل:من اتصل به بنسب أو سبب، و هذه المعانى كلها موجودة فيهم عليهم السلام فانهم يرجعون بنسبهم الى جده عبد المطلب، و يجتمعون معه فى رحم، و يتصلون به بنسبهم و سببهم، فهم أهل بيته حقيقة.

فالآل و أهل البيت سواء اتحد معناها على ما شرح أولا أو اختلف على ما ذكر

[صفحه ۲۳]

ثانيا، فحقيقتهما ثابتة لهم عليهم السلام.

و قد روى مسلم فى صحيحه، بسنده عن يزيد بن حيان، قال:انطلقت أنا و حصين بن سبره و عمر بن مسلم الى زيد بن أرقم، فلما جلسنا اليه قال له حصين:لقد لقيت يازيد خيرا كثيرا رأيت رسول الله (صلى الله عليه و آله و سلم)، و سمعت حديثه، و غزوت معه، و صليت خلفه، لقد لقيت يازيد خيرا كثيرا، حدثنا يازيد ما سمعت من رسول الله (صلى الله عليه و آله و سلم).

قال يا ابن أخى لقد كبر سنى و قدم عهدى، و نسبت بعض الذى كنت أعى من رسول الله (صلى الله عليه و آله و سلم) فما أحدثكم فاقبلوه و ما لا ـ فلا تكلفونيه، ثم قال:قام رسول الله (صلى الله عليه و آله و سلم) يوما فينا خطيبا بماء يدعى خما بين مكة و المدينة فحمد الله و أثنى عليه و وعظ و ذكر، ثم قال:(أما بعد أيها الناس، أنما أنا بشر يوشك أن يأتى رسول ربى فأجيب و أنا تارك فيكم الثقلين، أولهما كتاب الله فيه الهدى و النور فخذوا بكتاب الله و استمسكوا به - فحث على كتاب الله و رغب فيه ثم قال - و أهل بيتى أذكركم الله فى أهل بيتى أذكركم الله فى أهل بيتى).

فقال له حصين:و من أهل بيته يا زيد أليس نساؤه من أهل بيته؟

قال:لا، أهل بيته من حرمت الصدقة بعده [۵۷] و قد تقدم القول فى ذلك.

و أما اللفظة الثالثة:و هى العترة (فقد قيل العترة و هى و العشيرة) [۵۷] . [۵۷] .، و قيل:العترة هم الذرية [۵۷] .، و قد وجد الأمران فيهم عليهم السلام فانهم عترته و ذريته، و أما العشيرة فالأهل الأدنون [۵۷] . و هم كذلك.

و أما الذرية:فان أولاد بنت الرجل ذريته، و يدل عليه قوله تعالى عن

[صفحه ۲۴]

ابراهيم عليه السلام (و من ذريته داود و سليمان و أيوب و يوسف و موسى و هرون و كذلك نجزى المحسنين و زكريا و يحيى و عيسى و الياس و كل من الصالحين). [۵۷]

فجعل الله سبحانه و تعالی هؤلاء المذکورین علیهم السلام من ذریة ابراهیم علیه السلام و من جملتهم عیسی علیه السلام و لم یتصل بابراهیم الا من جهة امه مریم.

و قد نقل أن الشعبی کان یمیل الی آل رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فکان لا یذکرهم الا و یقول هم أبناء رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و ذریته، فنقل ذلک الی الحجاج بن یوسف و تکرر ذلک و کثر نقله عنه الیه فاغضبه ذلک منه و نقمه علیه، فاستدعاه الحجاج یوما الی مجلسه و قد اجتمع لدیه أعیان المصرین الکوفة و البصرة و علماؤهما و قراؤهما فلما دخل الشعبی علیه سلم، فلم یبشر به ولا وافاه حقه من الرد علیه.

فلما جلس قال له:یا شعبی ما أمذ یبلغنی عنک یشهد علیک بجهلک.

قال:ما هو یا أمیر؟

قال:ألم تعلم ان أبناء الرجل من ینسبون الیه و ان الأنساب لا تکون الا بالآباء، فما بالک تقول عن أبناء علی أنهم أبناء رسول الله و ذریته هل لهم اتصال برسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) الا بامهم فاطمة؟ و النسب لا یکون بالبنات و انما یکون بالأبناء.

فأطرق الشعبی ساعة حتی بالغ الحجاج فی الانکار علیه و قرع انکاره مسامع الحاضرین، و الشعبی ساکت، فلما رأی الحجاج سکوته، أطمعه ذلک فی زیادة تعنیفه.

فرفع الشعبی صوته و قال:یا أمیر ما أراک الا متکلما کلام من یجهل کتاب الله تعالی و سنة رسوله و من یعرض عنهما. فازداد الحجاج غیظا و منه و قال:لمثلی تقول هذا و یاویلک.

قال الشعبی:نعم، هؤلاء قراء المصرین حملة الکتاب العزیز، و کل منهم

[صفحه ۲۵]

یعلم ما أقول:ألیس قد قال الله تعالی حین خاطب عباده بأجمعهم بقوله تعالی:(یا بنی آدم) و قال:(یا بنی اسرائیل) و قال عن ابراهیم (و من ذریته) الی أن قال:(و یحیی و عیسی) و أفتری یا حجاج اتصال عیسی و بآدم و باسرائیل الله و بابراهیم خلیل الله بأی آبائه کان أو بأی أجداد أبیه هل کان الا بامه مریم؟

و قد صح النقل عن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) أنه قال للحسن:(ان ابنی هذا سید).

فلما سمع الحجاج ذلک منه أطرق خجلا ثم عاد یلطف الشعبی، و اشتد حیاؤه من الحاضرین. [۵۷] .

و اذا وضح ذلک العترة و الطاهرة هم ذریته (صلی الله علیه و آله و سلم) و أبناؤه و عشیرته فقد اجتمعت فیهم المعانی بأسرها.

و أما اللفظة و الرابعة و هی ذوو القربی، فمستنده الی ما رواه الامام أبو الحسن علی بن أحمد الواحدی (رض) فی تفسیره یرفعه بسنده الی ابن عباس (رض) قال:لما نزل قوله تعالی:«قل لا أسئلکم علیه أجرا الا المودة فی القربی» [۵۷] قالوا:یا رسول الله من هؤلاء الذین أمرنا الله تعالی بمودتهم؟

قال:(علی و فاطمة و أبناؤها) [۵۷] . و سیأتی تمام ذلک مستقصی ان شاء الله تعالی فیما بعد، فهذا تمام الکلام فی القسم الأول المختص بالألفاظ المذکورة.

القسم الثانی:فی ذکر المعانی التی ذکر اختصاصهم بها.

و هی الامامة الثابتة لکل واحد منهم، و دکون عددهم منحصرا فی اثنی عشر اماما، أما ثبوت الامامة لکل واحد منهم فانه حصل ذلک لکل واحد بمن قبله، فحصلت للحسن النقی علیه السلام من أبیه علی بن أبی طالب علیه السلام و حصلت بعده لأخیه الحسین الزکی علیه السلام منه، و حصلت بعد الحسین لابنه زین العابدین علیه السلام منه علی

[صفحه ۲۶]

و حصلت بعد زین العابدین لولده محمد الباقر علیه‌السلام منه، و حصلت بعد الباقر لولده جعفر الصادق علیه‌السلام منه، و حصلت بعد الصادق لولده موسی الکاظم علیه السلام منه، و حصلت بعد الکاظم و لولده علی الرضا علیه السلام منه،و حصلت بعد الرضا لولده محمد القانع علیه السلام منه، و حصلت بعد القانع لولده علی المتوکل علیه‌السلام منه، و حصلت بعد المتوکل لولده الحسن الخالص علیه‌السلام منه، و حصلت بعد الخالص لولده، محمد الحجة المهدی علیه‌السلام منه.

و أما ثبوتها لأمیر المؤمنین علی بن أبی طالب علیه‌السلام فمستقصی علی أکمل الوجوه فی کتب الاصول، فلاحاجة الی بسط القول فیه فی هذا الکتاب.

و أما کون عدد الائمة منحصرا فی هذا العدد و المخصوص، و هو اثنا عشر فقد قال العلماء فیه، فمنهم من طول فأکثر فأفرط افراط الملیم، و منهم من قلل فقصر ففرط فنزل عن السنن المستقیم، و کل واحد من ذوی الافراط و التفریط قد اعتلق بطرف ذمیم، و الهدایة الی سلوک الطریقة و الوسطی جنة و لا یلقاها و الا ذو حظ عظیم، و ها أنا أذکر فی ذلک ما أعتقده من أحسن نتائج الفطن، و أعده من محاسن الأفکار الجاریة، لاستخراج جواهر الخواطر فی منن السنن و الأقدار، و ان کانت فاطمة و کبیرة من الفطن عن ادراک الحکم فی السر و العلن، فانها والدة لقرائح أهل التوفیق و التأیید، من نتائجها کل حسین و حسن و تلخیص ذلک و بوجوه:

الوجه الأول:ان الایمان و الاسلام بنیا و علی أصلین:

الأول:لا اله الا الله.

و الثانی:محمد رسول الله، و کل واحد من هذین الأصلین مرکب من اثنی عشر حرفا، و الامامة فرع عن الایمان المتأصل و الاسلام المتقرر، فیکون عدد الائمة القائمین بها اثنی عشر کعدد کل واحد من هذین من الأصلین المذکورین.

الوجه الثانی:ان الله سبحانه و تعالی أنزل فی کتابه العزیز قوله تعالی:

[صفحه ۲۷]

«و لقد أخذ الله میثاق بنی اسرائیل و بعثنا منهم اثنی عشر نقیبا» [۵۷] فجعل عدة القائمین بهذه الفضیلة و التقدمة و النقبة التی هی النقابة مختصة بهذا العدد، و فیکون عدة القائمین بفضیلة الامامة و التقدمة بها مختصة، و لهذا لما بایع رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) الأنصار لیلة العقبة قال لهم:«اخرجوا الی منکم اثنی عشر نقیبا کنقباء بنی اسرائیل» [۵۷] ففعلوا فصار ذلک طریقا متبعا و عددا مطلوبا.

الوجه الثالث:قال الله سبحانه و تعالی:«و من قوم موسی امة یهدون بالحق و به یعدلون و قطعناهم اثنتی عشرة أسبطا أمما» [۵۷] فجعل الأسباط الهداة الی الحق فی بنی اسرائیل اثنی عشر، فتکون الأئمة الهداة فی الاسلام اثنی عشر.

الوجه الرابع:ان مصالح معاش العالم لما کانت فی حصولها مفتقرة الی الزمان لاستحالة انتظام مصالح الأعمال، و ادخالها فی الوجود الدنیوی بغیر الزمان، و کان الزمان عبارة عن اللیل و النهار و کل واحد منهما حال الاعتدال مرکب من اثنی عشر جزء تسمی ساعات، فکانت مصالح العالم مفتقرة الی ما هو بهذا العدد و کانت مصالح الأمة مفتقرة الی الأئمة و ارشادها، فجعل عددهم کعدد أجزاء اللیلی و أجزاء النهار للافتقار الیه کما تقدم.

الوجه الخامس:و هو وجه صباحته واضحة، و أنواره لائحة، و تقریره أن نور الامامة یهدی القلوب و العقول الی سلوک طریق الحق، و

یوضح لهما المقاصد فی سلوک سبل النجاة، کما یهدی نور الشمس و القمر أبصار الخلائق الی سلوک الطریق، و یوضح لهم المناهج السهلة لیسلکوها، و المسالک الوعرة لیتجنبوها، فهما نوران هادیان أحدهما یهدی البصائر و هو نور الامامة، و الآخر یهدی.

[صفحه ۲۸]

الأبصار و هو نور الشمس و القمر، و لکل واحد من هذین النورین مجال یتناقلها، فمجال ذلک النور الهادی للأبصار البروج الاثنا عشر، التی أولها الحمل و آخره و المنتهی الیه الحوت، فینقل من واحد الی آخر، فیکون مجال النور الثانی الهادی للبصائر و هو نور الامامة منحصرا أیضا فی اثنی عشر.

تنبیه:قد ورد فی الحدیث:(ان الأرض بما علیها محمولة علی الحوت) [۵۷] و فی هذا اشارة لطیفة،و حکمة شریفة، و هو أن مجال ذلک النور لما کان آخرها الحوت،و الحوت حامل لأثقال هذا الوجود، و مقر العالم و فی الدنیا، فآخر مجال هذا النور و هو نور الامامة أیضا حامل أثقال مصالح أدیانهم و هو المهدی، و سیبین ذلک عند نزول عیسی علیه‌السلام لقتل الدجال، و یظهر علی ما نطق به الحدیث النبوی، و سیأتی بسط ذلک و تفصیله فی موضعه ان شاء الله تعالی.

الوجه السادس:و هو من جمیع الوجوه أولاها مساقا، و أحلاها مذاقا، و أجلاها اشراقا، و أعلاها فی ذری الحکم طباقا،و تقریره:و أن النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) لما قال:(الائمة من قریش) [۵۷] ذکر ذلک حاصرا به کون الائمة من قریش، فلا یجوز أن تکون الامامة فی غیر قرشی، و (ان کان عربیا و متی عقدت الامامة لغیر قرشی) [۵۷] .

و ان کان عربیا فانها لا تنعقد اجماعا، فقد صار هذا الوصف و هو کون محل الامامة من قریش فی درجة الاعتبار نازلا منزلة التعلیل بالعلة المنصوص علیها، و کون الانسان قرشیا صفة شرف یتقدم صاحبها علی غیره،و قد أومی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) الی ذلک بقوله:(قدموا قریشا و لا تقدموها) [۵۷] .

و اذا وضح ذلک فالذی علیه محققو علماء النسب، أن کل من ولده النضر بن

[صفحه ۲۹]

کنانة فهو قرشی (فمرد کل قرشی) [۵۷] الی النضر بن کنانة، فالنضر هو دوحة یتفرع صفة الشرف علیها، و ینبعث منها و ترجع الیها، و هذه القبیلة الشریفة کمل شرفها و عظم قدرها و اشتهر ذکرها، و استحقت التقدم علی بقیة القبائل وسائر البطون من العرب و غیرها، برسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فنسب قریش انحدر من النضر الی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) (و شرف قریش ارتقی لها من رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)) [۵۷] فرسول الله فی الشرف بمنزلة مرکز الدائرة بالنسبة الی محیطها فمنه یرقی الشرف، فاذا فرضت الشرف خطا متصاعدا متراقیا متصلا الی المحیط، مرکبا من نقط هی آباؤه أبا فأبا، و جدته (صلی الله علیه و آله و سلم) محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب، بن هاشم، بن عبد مناف، بن قصی، بن کلاب، بن مرة، بن کعب، بن لؤی، بن غالب، بن فهر، ابن مالک، بن النضر، فالمرکز الذی انبعث منه الشرف متصاعدا هو رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و وجدت المحیط الذی تنتهی الیه الصفة الشرفة القرشیة هو النضر بن کنانة، فالخط المتصاعد الذی بین المرکز و بین المنتهی المحیط أجزاؤه اثنا عشر جزءا، فاذا کانت درجات الشرف المعدودة متصاعدا اثنتی عشرة، فلیزم أن تکون درجات الشرف متنازلة عن المرکز اثنتی عشرة لاستحالة أن یکون الخطان الخارجان من المرکز الی المحیط متفاوتین، فالنبی صلوات الله علیه و سلامه منبع الشرف و الذی هو محل الامامة متنازلا، فلیزم أن یکون الائمة اثنی عشر فکما أن الخط المتصاعد اثنا عشر فالخط المتنازل اثنا عشر، و هم علی، و الحسن و الحسین، و

علی،و محمـد، و جعفر، و موسـی،و علی، و محمد و علی و الحسن و محمد، صـلوات الله علیهم أجمعین فأول من ثبتت له الصـفة بأنه قرشـی مالک بن النضـر، و لا یتعداه صاعدا و هو الثانی عشـر، فکذلک منتهی من ثبتت له الامامة و لا یتعداه نازلا و اسـتقرت فیه و لا امام بعد محمد بن الحسن المهدی علیه‌السلام و هو الثانی عشر، فانظر بعین الاعتبار الی أدوار الأقدار، کیف جرت

[صفحه ۳۰]

باظهار هذه الأسرار فی حجب الأستار، بأنوار مشکاة الأفکار، و فی هذا المقدار غنیة و بلاغ لذوی الاستبصار.

و لما قضـی القلم و طره من مقصوده، و استنفذ فیما رقمه فی المقدمة غایة مجهوده، رفع رأسه عن مصافحة طرسه بسجوده، و خلع عنه من لبـاس نقشه سود بروده، وبعـد أن تمم هـذه المقدمـة بختامهـا و ختمهـا بتمامهـا و أحـک أقسـام أحکامها و أحکام أقسامها، لم یر الأطناب باسـتطلاع زیادة فی فوائد قلائد نظامها، و لا الاسـهاب باینـاع ثمر غیر ثمرها المسـتخرجة من أکمامها، فعطف أعطافه و صرف نطافه، و عکف سـعیه و طوافه، و وقف من تبعه و مصطافه، علی رقم المقاصد الآتیة و المأتیة من أبوابها،و نظم فوائد القلائد السنیة فی سلک سـحابها، و أبرز صـفات السـجایا الشـریفة فی أرجاء جلبابها، و احراز قصبات الأجر بتألیفها، لنجاة النفس یوم مآلها و مآبها، یوم «تری کل امة جاثیة کل امة تدعی الی کتابها»، [۵۷] و هذا الآن أوان أن أطلق عنان القلم بجریانه فی میدان البیان، و أرهق لسان تبیانه بتنضـید جواهره الحسـان، المزریـة بقلائـد العقیـان،و افتتـح أبواب الکتـاب الموصـلة من نظر فیها الی تفصـیل صـفات الأئمـة الأعیان، المحصـلة لمقتفیها تنویل قواعـد عقائـد الایمان، وقـد جعلت أمام الأبواب فاتحة لابد من تلاوتها قبل الاسـتفتاح، و نزلتها منزلة زجاجة المصباح عند الاستصباح، فمن أصاخ لها بسمع قلبه سمتعه حیعلة الفلاح، و من أشاح عنها بوجهه دعته الی هاویة مساویء الاجتراح، و هی هذه:

اعلم أیـدک الله بروح منه أن الأئمـة الأطهار المعـدودة مزایاهم فی هذا المؤلف، و الهداة الأبرار المقصودة سـجایاهم بهذا المصـنف، لهم برسول الله (صـلی الله علیه و آله و سلم) زیادة علی اتصالهم به بالنسب الشریف اتصالهم به بواسطة فاطمة علیهماالسلام فبواسطتها زادهم الله تعالی فضل شرف، و شرف فضل، و نیل قدر و قدر نیل، و محل علو،

[صفحه ۳۱]

و علو محـل، و أصـل تطهیر و تطهیر أصل، انها علیهماالسـلام قـد خصت بفضل سـجایا منصوص علیها بانفرادها، و فضـلت بخصائص مزایا صـرح اللفظ النبوی بایرادها، و میزت بصـفات شرف تتنافس الأنفس النفیسة فی آحادها، و ألبست شرف صفات غادرت نفائس ملابس الشـرف دون ایرادها، ثم شارکت فی مناقب اخر وردت مشترکة بینها و بین أولادها، دخلت فی عداد من خصهم الله تعالی من القرآن الکریم بانزال آیات یلزم فرض اعتقادها، فها أنا الآن أشـرح هـذا الاجمال بتفصـیل ما انفردت به و ما شارکت فیه و ابین أقسام ذلک تبیینا اوفر علیه حقه من الایضاح و اوفیه.

فأمـا مـا حصل به الخصوص من النصوص الصـحیح سندها، الواضـح جـددها، فمنه:ما رواه الترمـذی و أخرجه بسـنده الی حذیفـة بن الیمان، و هو المأمور بتصدیقة فیما یحدث به، فی جملة حدیث طویل یأتی ذکره مستقصـی ان شاء الله تعالی قال:قال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سـلم): (ان هذا ملک لم ینزل الی الأرض قط قبل هذه اللیلة اسـتأذن ربه أن یسـلم علی و یبشرنی أن فاطمة سیدة أهل الجنة) [۵۷] .

و منه:ما نقله الترمذی بسـنده عن ابن الزبیر، عن رسول الله (صـلی الله علیه و آله و سـلم) أنه قال:(فاطمة بضعة منی یؤذینی ما یؤذیها و

ینصبنی نا ینصبها) [۵۷] .

و منه:ما نقله الترمذی و رفعه بسنده و رواه عن جمیع بن عمیر التیمی، قال:دخلت علی عمتی عائشة فقلت:أی الناس کان أحب الی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)؟

قالت:فاطمة.

قلت:و من الرجال؟

قالت:زوجها [۵۷] .

و منه:ما نقله الامام البخاری و الامام مسلم و أبو داود و الترمذی، و هو ما رواه

[صفحه ۳۲]

المسور بن مخرمة قال:کان علی علیه‌السلام قد خطب بنت أبی جهل بن هشام لیتزوج بها و عنده فاطمة علیهماالسلام، فخطب النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) الناس علی المنبر، فسمعته یقول فی خطبته و أنا یومئذ محتلم:(ان بنی هاشم استأذنونی فی أن ینکحوا ابنتهم علیا فلا آذن لهم، لا آذن لهم، لا تجتمع بنت رسول الله و بنت عدو الله عند رجل واحد أبدا، ان فاطمة بضعة منی فمن أغضبها فقد أغضبنی) فلما سمع علی ذلک ترک خطبتها. [۵۷] .

و منه:ما أورده البخاری و مسلم و أبو داود و الترمذی «رضی الله عنه» فی صحاحهم کل واحد منهم یرفعه بسنده عن عائشة قالت:ما رأیت أحدا أشبه سمتا و دلا و هدیا برسلو الله (صلی الله علیه و آله و سلم) من فاطمة.

و قالت:کانت فاطمة اذا دخلت علی رسول الله قام الیها فقبلها و أجلسها فی مجلسه. و قالت:کن أزواج النبی عنده لما مرض، لم یغادر منهن واحدة، فأقبلت فاطمة تمشی ما تخطیء مشیتها مشیة رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فلما رآها رحب بها و قال:(مرحبا بابنتی) ثم أجلسها عن یمینه، ثم سارها فکبت بکاء شدیدا، فلما رأی جزعها سارها الثانیة فضحکت. فقلت لها:خصک رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) من بین نسائه بالسرائر ثم أنت تبکین؟

فلما قام رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) سألتها ما قال لک رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) قالت:(ما کنت لأفشی علیه (صلی الله علیه و آله و سلم) سره).

قالت:فلما توفی صلی الله علیه و آله، قلت:عزمت علیک لما لی علیک من الحق لما حدثتنی ما قال لک رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)؟

فقالت:(أما الآن فنعم، أما حین سارنی فی المرة الاولی فأخبرنی أن

[صفحه ۳۳]

جبرئیل علیه‌السلام کان یعارضه القرآن فی کل سنة مرة و أنها عارضه الآن مرتین، و انی لا أری الأجل الا قد اقترب، فاتقی الله تعالی و اصبری فانه نعم السلف أنا لک. قالت:فبکیت بکائی الذی رأیت، فلما رأی جزعی سارنی الثانیة فقال:یا فاطمة أما ترضین أن تکونی سیدة نساء المؤمنین، أو سیدة نساء هذه الامة؟ فضحکت ضحکی الذی رأیت) [۵۷] .

فثبت بهذه الأحادیث الصحیحة و الأخبار الصریحة، کون فاطمة علیهماالسلام کانت أحب الی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) من غیرها، و أنها سیدة نساء أهل الجنة، و أنها سیدة نساء هذه الامة، و أنها بضعة من رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)، و أنه

یؤذیه ما یؤذیها، و فی روایة اخری:یربینی ما یربیها، و أنه (صلی الله علیه و آله و سلم) یصیبه ما یصیبها، و أن من أغضبها فقد أغضبه، و هذه من أعظم المناقب و أعلاها، و أقوم المذاهب الی ذروة الشرف و أسماها، و نفوس المتفاخرین تود لو تحلت بواحدة منها و تتمناها.

و أما المشترک بینها (و بین بنیها) [۵۷] من مزایا الأوصاف، و دخولها فیمن شمله رداء الشرف المحوز الأطراف، و جللهم سربال العلا المشرف الاکناف، و أدخلهم نص الکتاب العزیز و القرآن الکریم فی آیة المباهلة بغیر اختلاف، و جعلهم أهل العبا و سماهم ذوی القربی و انها لمنقبة معولة الحلب محفلة الأحلاف، و ایضاح ذلک و شرحه:

أما آیة المباهلة:فقد نقل الرواة الثقات و النقلة الاثبات، أن سبب نزول آیة المباهلة هی قوله تعالی:«قل تعالوا ندع أبنائنا و أبنائکم و نسائنا و نسائکم و أنفسنا و أنفسکم ثم نبتهل فنجعل لعنة الله علی الکاذبین» [۵۷] انه قدم و فد

[صفحه ۳۴]

نجران علی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و معهم راهبان مقدمان یقال لأحدهما العاقب و الآخر السید، فدعاهم رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) الی الاسلام.

فقال الراهبان:قد أسلمنا قبلک.

فقال:(کذبتما انه یمنعکما من الاسلام ثلاثة:عبادتکم الصلیب، و أکلکم الخنزیر، و قولکم لله ولد).

قالا:هل رأیت ولدا بغیر أب، فمن أبو عیسی؟ فأنزل الله تعالی:«ان مثل عیسی عند الله کمثل آدم خلقه من تراب ثم قال له کن فیکون الحق من ربک فلا تکن من الممترین فمن حاجک فیه من بعد ما جائک من العلم فقل تعالوا» الآیة.

فلما نزلت هذه الآیة مصرحة بالمباهلة، دعا رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و فد نجران الی المباهلة، و تلا علیهم الآیة قالوا له:حتی ننظر فی أمرنا ثم نأتیک غدا.

فلما خلا بعضهم ببعض، قالوا للعاقب - و کان ذا رأیهم و صاحب مشورتهم -:ما تری من الرأی؟

فقال لهم:و الله لقد عرفتم یا معاشر النصاری أن محمدا نبی مرسل، و لقد جاءکم بالفضل فو الله ما لا عن قوم قط نبیا الا هلکوا، فان أبیتم الا الاقامة علی دینکم فوادعوا الرجل و انصرفوا.

فلما أصبحوا جاؤا الی رسول الله فخرج الیهم محتضن الحسین آخذا بید الحسن و فاطمة خلفه و علی خلفهما و یقول:(اللهم هؤلاء أهلی) قال الشعبی:قوله تعالی:«أبنآؤنا» الحسن و الحسین علیهماالسلام «و نسائنا» فاطمة «و أنفسنا» علی فقال لهم رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم): (اذا أنا دعوت فأمنوا) فلما رأی و فد نجران ذلک، و سمعوا قوله قال لهم کبیرهم:یا معشر النصاری انی لأری وجوها لو سألوا الله تعالی أن یزیل جبلا من مکانه لأزاله فلا تبتهلوا فتهلکوا ولا یبقی منکم علی

[صفحه ۳۵]

وجه الأرض نصرانی الی یوم القیامة، فاقبلوا الجزیة. فقبلوها و انصرفوا.

فقال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) (و الذی نفسی بیده ان العذاب قد تدلی علی أهل نجران، و لو تلاعنوا لمسخوا قردة و خنازیر، و لاضطرم الوادی علیهم نارا، و لاستأصل الله نجران و أهله حتی الطیر علی الشجر، و لما حال الحول علی النصاری حتی هلکوا) [۵۷] .

فانظر بنور بصیرتک أمدک الله بهدایتها، الی مدلول هذه الآیة و ترتیب مراتب عبارتها، و کیفیة اشارتها علی علو مقام فاطمة علیهماالسلام فی منازل الشرف و سمو درجتها، و قد بین ذلک علیه‌السلام و جعلها و بینه و بین علی تنبیها علی سر الآیة و حکمتها، فان الله عزوجل جعلها مکتنفة من بین یدیها و من خلفها لیظهر بذلک الاعتناء بمکانتها، و حیث کان المراد من قوله تعالی «و أنفسنا» نفس علی علیه‌السلام مع النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) جعلها بینهما، اذ الحراسة بالاحاطة بالأنفس أبلغ منها بالأبناء فی دلالتها.

و أما جعلهم أهل العبا فقد روی أئمة النقل و الروایة فیما أسندوه، و استفاض عند ذوی العلم و الدرایة فیما أوردوه، ما صرح به الامام الواحدی فی کتابه المسمی بأسباب النزول، یرفعه بسنده الی أم سلمة زوج النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) ذکرت:أن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) کان فی بیتها فأتته فاطمة علیهماالسلام ببرمة فیها حریرة فدخلت بها علیه فقال لها:(ادع لی زوجتک و ابنیک) قالت:فجاء علی والحسن و الحسین فدخلوا فجلسوا یأکلون من تلک الحریرة، و هو (صلی الله علیه و آله و سلم) علی دکان و تحته کساء خیبری قالت:و أنا فی الحجرة اصلی فأنزل الله تعالی:«انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس أهل البیت و یطهرکم تطهیرا» [۵۷].

[صفحه ۳۶]

قالت:و أخذ فضل الکساء فغشاهم به:ثم أخرج یدیه فألوی بهما الی السماء، ثم قال:(اللهم هؤلاء أهل بیتی و خاصتی فأذهب عنهم الرجس و طهرهم تطهیرا). قالت:فأدخلت رأسی البیت و قلت:أنا معکم یا رسول الله؟

قال لی:(انک الی خیر، انک الی خیر). [۵۷] .و نقل الترمذی فی صحیحه:ان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)کان من وقت نزول هذه الآیة الی قریب من ستة أشهر اذا خرج الی الصلاة یمر بباب فاطمة، یقول:(الصلاة أهل البیت، انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس أهل البیت و یطهرکم تطهیرا) [۵۷] .

و صرح الاستاذ:ان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) خرج و علیه مرط مرحل أسود فجاء الحسن فأدخله ثم جاء الحسین فأدخله ثم جاءت فاطمة فأدخلها ثم جاء علی فأدخله ثم قال:«انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس أهل البیت و یطهرکم تطهیرا» [۵۷] فهؤلاء أهل بیته المرتقون بتطهیرهم الی ذورة الکمال، المستحقون لتوقیرهم مراتب الاعظام و الاجلال، الموفقون لتأییدهم لانتهاج مناهج الاستقامة و الاعتدال، المستبقون لتسدیدهم الی مدارج معارج الفضائل و الأفضال:

هم العروة الوثقی لمعتصم بها

مناقبهم جاءت بوحی و انزال

مناقب فی الشوری و سورة هل أتی

و فی سورة الأحزاب یعرفها التالی

و هم أهل بیت المصطفی فودادهم

علی الناس مفروض بحکم و أسجال

فضائلهم تعلو طریقة منتهی

رواهٔ علوا فیها بشد و ترحال [۵۷] .

فهذه الأدلهٔ من خصوص النصوص و صحاحها، و وجوهها فی دلائلها من

[صفحه ۳۷]

مصابیح صباحها، قد أرضعت فاطمهٔ علیهماالسلام درهٔ الفضیلهٔ و الشرف بصراحها، و صدعت ألفاظها الفصیحهٔ و معانیها البلیغهٔ فی حقها بکمال امتداحها، فلهذا صار لهم علیه‌السلام بواسطهٔ فاطمهٔ علیهماالسلام مزید فضل ذی النهج الی الشرف الواضح، و فضل مزید ذو میزان فی اعتبار الفخار الراجح، و ظهر بها أن فاطمهٔ علیهماالسلام من أهل العبا الذین مدائحهم من المنائح، و منائحهم من المدائح - و الاستفتاح بهم الی الله تعالی من أفتح المناجح، و أنجح المفاتح، فمن حاذر انتقال أعامله القبائح و آثر أقبال توفیقه الجامع، فلیکثر الابتهال تحت جلبات [۵۷] لیله الجانح و اسبال دمعه السافح، و مقال لسانه النائح

یا رب بالخسمهٔ أهل العبا

ذوی الهدی و العمل الصالح

و من هم سفن نجاهٔ و من

و الیهم ذو متجر رابح

و من لهم مقعد صدق اذا

قام الوری فی الموقف الفاضح

لاتخزنی و اغفر ذنوبی عسی

أسلم من حر اللظی اللافح

فاننی أرجو بحبی لهم

تجاوزا عن ذنبی الفادح

فهم لمن والاهم جنهٔ

تنجیه من طائرهٔ البارح

و قد توسلت بهم راجیا

نجح سؤال المذنب الطالح

لعله یحظی بتوفیقه

فیهتدی بالمنهج الواضح [۵۷] .

فیـا من هو مؤمن خـاشع و موقن طـائع، الحظ هـذه المزایا التی فجر فخرها طالع و فخر فجرها ساطع، (و عرف عرفها ذائع شائع) [۵۷] و أمر أمرها صادع، و أمر آمرها واسع، و المنزلة التی دلیل تحقیقها واضح، و برهان تصدیقها قاطع.

و أما کونهم ذوی القربی:فقد صرح نقل الأخبار المقبولة، و أوضح حملة

[صفحه ۳۸]

الآثار المنقولة، فی مسانید ما صـححوه، و أسالیب ما أوضحوه، عن سعید بن جبیر عن ابن عباس رضی الله عنه لما أنزل قوله تعالی:«قل لا أسـئلکم علیه أجرا الا المودة فی القربی» [۵۷] قالوا:یا رسول الله من هؤلاء الـذین وجبت علینا مودتهم؟ قال (صـلی الله علیه و آله و سلم):(علی و فاطمة و أبناهما).

و من جملـة من نقل ذلک الامامان الثعلبی و الواحدی (رضـی الله عنه) [۵۷] ، و کل واحـد منهما رفعه بسـنده، و کذا روی الثعلبی أن رسول الله نظر الی علی و فاطمة و الحسن و الحسین علیه‌السلام فقال:(أنا حرب لمن حاربتم و سلم لمن سالمتم) [۵۷] .

زیادة تبیین

اعلم أن أربـاب المودة المسؤولـة فی الآیـة هم ذوو القربی، فکـل من اتصف بـالقربی کـان من مسـتحق المودة المنصوص علیهـا، فان الحکم المرتب علی سبب یثبت فی کل محل یکون ذلک السبب موجودا فیه، و هؤلاء المذکورون علیهم سلام الله و ان اشترکوا فی ثبوت المودة لهم لاشتراکهم فی سـببها المقتضـی لها لکن درجات ذلک متفاوتة، فکل من کل أقرب الی رسول الله (صـلی الله علیه و آله و سـلم) کان السـبب فی حقه أقوی، و قـد انعقـد اجماع العلماء علی أن درجة الولادة راجحة علی غیرها من درجات الباقین، حتی صرحوا فی تصانیفهم العلمیـة و توالیفهم الحکمیـة، بأن الرجل لو وقف علی أقرب الناس الی زیـد أو أوصـی لأقرب الناس الی زید، و لیس له أب تقـدم فی الوقف و الوصـیة أولاـده علی جمیع أقـاربه و ان کان له أب فهل یقـدم الأولاد علی الأب أو یسـتوی معهـم؟ فیه خلاف مشهور [۵۸] .

و فی هذا کشف و بیان بأن فاطمة علیهماالسلام أعلی رتبة فی مادة المودة و رتبة

[صفحه ۳۹]

القربی، و اذا ظهر بمـا تقرر من الأسـالیب المسـتصوبة، و الشـآبیب المسـتعذبة، ما لفاطمـة علیهماالسـلام من مزایا المهذبـة و ما حصـل بواسـطتها للأئمـة سـلام الله علیهم من زیادة المنقبـة و علو المرتبـة، فلا بد من الوفا لها فی أحوالها المرتبة، بمثل ما ألتزمه للأئمة علیهم السلام فی الأبواب الآتیة المبوبة، من کیفیات أحوالهم المتقلبة، و أوقات ولادتهم المنجبة، و أیام وفاتهم المندبة.

فأقول قد تقدم القول ان فاطمة علیهاالسلام کانت أحب الی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)فانها کانت آخر أولاده من خدیجة (رضـی الله عنه) (فـان جیمع أولاـد رسول الله (رضـی الله عنه)کـانوا من خدیجـة (رضـی الله عنه) [۵۹] الاـ ابراهیم فـانه کان من ماریة القبطیة، و کان (صـلی الله علیه و آله و سـلم)قد تزوج بخدیجة و عمره خمس و عشرون سنة و کان عمرها یومئذ أربعین سنة و أقامت

معه أربعة و عشرین سنة و شهورا، و لم ینکح امراة حتی ماتت، توفیت بعد أبی طالب بثلاثة أیام، و ولدت له أولا القاسم و به کان یکنی، ثم ولدت له الطاهر، ثم الطیب، و ولدت له من البنات رقیة و زینب، و فاطمة و کان أکبر بنیة القاسم، و أکبر بناته رقیة، ثم زینب، ثم أم کلثوم، ثم فاطمة علیهماالسلام. [۶۰] .

فکانت علیهاالسلام أصغر بناته و الانسان بطبعه البشری و اشقاقه الذاتی یمیل الی أصغر أولاده ما لا یمیل الی الأکبر، لا سیما و قد مات جمیع أولاده سواها فی حال حیاته و لم یبق له غیرها من أولاده الذکور والا.

ناث، و کان مولد فاطمة له (صلی الله علیه و آله و سلم) و رضی الله عنها و قریش تبنی الکعبة قبل النبوة بخمس سنین [۶۱] و تزوجها علی علیه‌السلام فی شهر رمضان من السنة الثانیة من الهجرة [۶۲] ، و بنی لها فی ذی الحجة و قیل سوی ذلک، و هذا أرجح.

[صفحه ۴۰]

و لما تزوجها بعث النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) معها بخمیلة، و وسادة من أدم حشوها لیف، و رحاء الید، و سقاء، و جرتین.

و قال لها علی علیه‌السلام ذات لیلة:(و الله لقد سنوت - أی استقیت الماء - حتی اشتکیت صدری و قد جاء الله أباک بسبی فاذهبی فاستخدمیه.)

فقالت:(و أنا و الله لقد طحنت حتی مجلت یدای) فأتت النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فقال:((ما جاء بک یابنیة؟).

قالت:(جئت لاسلم علیک) و استحیت أن تسأله، و رجعت.

فقال:(ما فعلت؟).

قالت:(استحییت).

فأتیاه جمیعا، فقال علی علیه‌السلام:(یا رسول الله و الله لقد سنوت حتی اشتکیت صدری).

و قالت فاطمة علیهاالسلام (لقد طحنت حتی مجلت یدای و قد جاءک الله عزوجل بسبی فأخدمنا).

فقال (صلی الله علیه و آله و سلم):(و الله لا أعطیکما وادع أهل الصفة تطوی بطونهم و لا أجد ما أنفق علیهم، و لکنی أبیعهم و أنفق علیهم أثمانهم.) فرجعا فأتاهما النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) و قد دخلا فی قطیفتهما، اذا غطیا رؤوسهما تکشفت أقدامهما، و اذا غطیا أقدامهما تکشفت رؤوسهما فثارا.

فقال (صلی الله علیه و آله و سلم):(مکانکما)

ثم قال لهما:(ألا اخبرکما بخیر مما سألتمانی).

قالا:(بلی).

قال:(صلی الله علیه و آله و سلم) (کلمات علمنیهن جبرائیل، تسبحان فی دبر کل صلاة عشرا، و تحمدان عشرا، و تکبران عشرا، فاذا أویتما الی فراشکما فسبحا ثلاثا و ثلاثین، و احمدا ثلاثا و ثلاثین، و کبرا أربعا و ثلاثین).

[صفحه ۴۱]

قال علی علیه‌السلام:(فو الله ما ترکتهن مذ علمنیهن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم).

فقال له ابن الکوا:و لا لیلة صفین؟

فقال علیه‌السلام (قاتلکم الله یا أهل العراق نعم) [۶۳] . و لا لیلة صفین) [۶۴] .

فولـدت فاطمـة علیهاالسـلام لعلی علیه‌السـلام الحسـن، و الحسـین، و محسـنا، و زینـب، و رقیـة، و أم کلثـوم، فأمـا الحسـین و الحسـین علیهماالسـلام فسـیأتی تفصـیل أمرهما فیما بعد، و أما محسن فدرج سـقطا،و أما زینب فتزوج بها عبدالله بن جعفر، فولدت له عبدالله و عونا و ماتت عنـده، و أما ام کلثوم فتزوج بها عمر بن الخطاب [۶۵] فولـدت له ولدین، فلما قتل عمر تزوج بها بعده عون بن جعفر فلم تلـد له، فلما مات تزوجها بعـده محمد بن جعفر فولدت له، فلما مات تزوجها بعده عبداله بن جعفر بعد موت زینب فلم تلد له و ماتت عنده، و أما رقیة فقیل ماتت و لم تبلغ.

و لما زوج رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فاطمة من علی علیه‌السـلام کان عمرها یومئذ ثمانی عشـرة سنة، و بنی بها علی ما سبق فی السـنة الثانیـة من الهجرة، و کان من برکة هذا التزویج و التزوج و آثاره، أن جعله الله سـببا لتحریم الخمر و مطهرا منها و منزها من اسـتعمالها و حارسا للعقل الذی هو أشـرف ما و هبه الله للانسان و جعله مناط التکالیف المتوجه نحوه عن اختلاله و زواله و الحاق الشارب لها عند خلل عقله بذی الجنون فی تخبطه و خباله.

و ایضاح ذلک ما رواه الناقلون و نقله الراوون أن علیا علیه‌السلام قال:لما تزوجت

[صفحه ۴۲]

فاطمـة علیهاالسـلام و أدرت الـدخول بهـا أنه کـان لی شـارف من الغنم - و الشارف هی المسـنة من الابل - قال:و دفع الی رسول الله (صـلی الله علیه و آله و سـلم) شارفا من الخمس، فواعدت صواغا من بنی قینقاع یخرج معی فجاء بأذخر لأبیعه من الصواغین فأسـتعین بثمنه علی الدخول بفاطمة علیهاالسـلام و عرسـها، قال:فعقلت شارفی عند حائط لرجل من الأنصار و مضـیت لأجمع الحبال و الغرائد و الأقتاب، فجئت و قد بقر بطن شارفی و شـقت بطونهما و اجتثت أسنمتها، قال:فلم أملک عینی ان بکت، ثم قلت:من فعل هذا بشارفی، قالوا:عمک حمزة و ها هو ذا فی البیت مع شرب غنتهم قینة فقال:

ألا یا حمز ذا الشرف النواء

و هن معقلات بالفناء

ضع السکین فی اللبات منها

فضرجهن حمزة بالدماء

و عجل فی شرایجها کبابا

ملهوجة علی جمر الصلاء

و أصلح من أطایبها طبیخا

لشربک من قدید أو شواء

فأنت أبو عمارة و المرجی

لکشف الضر عنا و البلاء

فقام الی شارفیک ففعل بهما ما فعل.

قال علی علیه‌السلام فجئت الی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و هو فی بیت أم سلمة و معه زید مولاه فقال:(ما لک فداک أبی و أمی یا علی).

فقلت:(ان عمک حمزة فعل بشارفی کذا و کذا) و أخبرته الخبر. فقام رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و لبس نعلیه ورداءه و مشی بین أیدینا و أتبعته أنا وزید، فسلم و استأذن و دخل البیت فقال:(یا حمزة ما حملک علی أن فعلت ما فعلت بشارفی ابن أخیک) فرفع رأسه و جعل ینظر الی صدر رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) والی ساقیه و یصوب النظر الیه ثم قال:ألستم و آباؤکم عبیدا لأبی؟

فرجع رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) القهقری فقال:(ان عمک قد ثمل و هما لک علی) فغر مهما النبی (صلی الله علیه و آله و سلم)فلما أصبح غدا حمزة الی رسول الله یعتذر فقال له:(مه یا

[صفحه ۴۳]

عم، فقد سألت الله تعالی فعنا عنک) [۶۶] .

فکان ذلک سبب حراسته العقل الشریف من زواله بشرب الخمر فحرمت لذلک. فاصغ بسمعک لنفعک الی متلو هذا النبأ العظیم، و انظر ببصیرة قلبک الی مجلو حکمة حکمه العمیم، و تدبر بثاقب فکرک فی ما لأجله خصت الخمرة بالتنجیس و التحریم، فانه لما کان العقل مناط معرفة المصالح و المفاسد، و به تعلم أقدار مراتب المراشد، و هو علی الحقیقة معیار اعتبار الأعمال و المقاصد، و حکم عدل یمیز بین صفاء المصادر و اکدار الموارد، و صدر من حمزة فی حق علی ما لو أن عقله معه ما أتاه، بل لکان سارع الی ما اتصل الیه یدا مکانه فمنحه ایاه و أتاه، و لکن ما نزح أو حجب عنه عقله قبح لذلک فعله و وضح بما أقدم علیه جهله، فحرم الله سبحانه الخمر و حکم بنجاستها، و أمر رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) کل من کانت عنده باراقتها، و أوجب الحد علی من شربها ترهیبا من مقاربتها، و ترغیبا فی مجانبتها، لتسلم العقول عن أن یتطرق الیها خلل الزوال، و تحرس علی أربابها فلا یشینها زلل الاختلال، و لا یخفی أن فی حفظ العقول علیهم منة تقلد أجیاد العباد

[صفحه ۴۴]

قلائد شکرها، و نعمة یعظم عند ذوی الدرایة و المعرفة مقدار قدرها، و هذا الحکم المشتمل علی هذه الحکمة مضاف الی سببه، معدود من مزایا مثیرة و مناقبه شاهد بعلو مکانه، من وجود الاجلة عند الله عزوجل و عنایته به فلرعایة التعریس بفاطمة علیهاالسلام أنفذ الله تعالی أقداره، و أنزل ذلک الحکم و أوجب اظهاره، و رفع علی أمد الأبد مناره و شرع بغیر قید شعاره، و بسط فی أقطار البسیطة آثاره،و قد ورد فی اللفظ النبوی صلوات الله علی مصدره (الصید لمن أثاره) فهذه النعمة بحفظ العقول و حراستها عن افولها، لولا فاطمة لما نضد عقد حصولها، و کفی بها منقبة یشهد باجتماع الشرف لها من فروعها و اصولها.

ثم لما دخل علی بها فی ذی الحجة، من السنة الثانیة من الهجرة علی ما تقدم، ولدت له فی السنة الثالثة من الهجرة الحسن علیه‌السلام و سیأتی تفصیل ذلک فی بابه ان شاء الله تعالی، و ولدت بعده الحسین علیه‌السلام و بینهما مدة الحمل، و کانت من أکمل النساء عقلا و دینا، و قد وصفها رسول الله به بالاتفاق، و أثبت لها صفة الکمال علی الاطلاق، فقال فیما أسندته نقله الصحاح، وروته من ألفاظه

الفصاح، یرفعه کل واحد من البخاری و مسلم و الترمذی بسنده فی صحیحه عنه (صلی الله علیه و آله و سلم): (کمل من الرجال کثیر، و لم یکمل من النساء الا مریم بنت عمران و آسیة امرأة فرعون و خدیجء بنت خویلد و فاطمة بنت محمد) [۶۷] فأفاض علیها حلة الکمال و ناهیک بها خلة من أشرف الخلال.

تنبیه و ایقاظ:اعلم أن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) قد حکم بصفة الکمال لکل واحدة من هؤلاء الأربع مریم، و آسیة، و خدیجة، و فاطمة فکل واحدة منهن کاملة فی ذاتها، و قد اختصت فاطمة دونهن بحصول أسباب تقتضی علو درجتها فی صفتها

[صفحه ۴۵]

علی رفقتها لم تحصل لواحدة منهن، فتکون باعتبار تلک الزیادة أکمل منهن.

و بیان ذلک:ان صفة الکمال ثابتة لکل واحد من أصلیها رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و خدیجه (رضی الله عنه).

أما کمال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فالیه المنتهی، و هو الغایة القصوی، و أما خدیجة فقد ثبت کمالها بالحدیث المذکور، و الولد جزء من الأبوین فیضاف الی کمال فاطمة لذاتها زیادة من کمال أبیها و کمال أمها فتکون أکمل النساء علی الاطلاق، و فی ذلک دلالة شافیة و تبصرة کافیة.

و کانت وفاتها بعد رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) بشهیرات قیل:ستة [۶۸] . و قیل ثلاثه [۶۹] و قیل:شهرین [۷۰] و الأول أصح، فأنها توفت لیلة الثلاثاء لثلاث خلون من شهر رمضان سنة احدی عشرة [۷۱] و هی بنت ثمان و عشرین و أشهر، و غسلها أمیر المؤمنین علی علیه‌السلام و صلی علیها، و قیل:صلی علیها العباس [۷۲] و دفنت فی البقیع لیلا.

ایقاظ وفائدة:نقل عن بعض الشیعة أنه قال:ان فاطمة علیهاالسلام کان عمرها یوم وفاتها ثمانی عشرة سنة و، و هذا و هم منه، فان النقل الصحیح الذی لا خلل فیه أنها ولدت و قریش تبنی الکعبة، و هکذا نقله أرباب السیر و التاریخ، و فی هذا حجة بالغة علی أن عمرها کان ثمان و عشرین سنة، فان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) کان عمره لما بنت قریش الکعبة خمسا و ثلاثین سنة، قبل النبوة بخمس سنین و کانت قریش

[صفحه ۴۶]

فی بنیان الکعبة قد اقتسموها أرباعا کل ربع منها لطائفة من قریش، فلما بلغوا من البناء حد الرکن، اختلفوا فیمن یضع الحجر الأسود مکانه من الرکن، فکل طائفة طلبت ذلک، فلما امتد اختلافهم اتفقوا علی أن أول داخل علیهم من باب الحرم یحکموه فدخل النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فقالوا: هذا محمد - و کانوا یسمونه الأمین - رضینا به، فلما حکموه قال (هلموا ثوبا) فأحضروا ثوبا فبسطه و وضع الحجر فیه، ثم قال:(لتأخذ کل طائفة بربع الثوب) فرفعوه جمیعا، فاشترکت الطوائف من قریش کلها فی رفعه:فلما وصلوا الی موضعه من الرکن، تناوله النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) بیده و وضعه مکانه ثم قال (تمموا البناء) [۷۳] هذه صورة بناء قریش الکعبة و تحکیم النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فی ذلک و عمره خمس و ثلاثون سنة، فاذا کانت فاطمة علیهاالسلام قد ولدت له فی ذلک العام و مات (صلی الله علیه و آله و سلم) و عمره ثلاث و ستون سنة، و ماتت بعده بشهیرات فیکون عمرها ثمان و عشرین سنة، فظهر لک أن الذی ذکروه و هم و أن الصحیح هو هذا الذی علیه الجمهور. [۷۴] .

[صفحه ۴۷]

استبصار لذوی الأبصار

لما کانت فاطمه علیهاالسلام قد اکتنفتها صفهٔ الشرف لذاتها، و أحاطت بها الفضیلهٔ من جمیع جهاتها، من أصلها و فرعها و ما بینهما، فأصلها رسول الله محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و خدیجهٔ، و فرعها الامامان السیدان الحسن و الحسین علیهماالسلام، و ما بینهما علی و فاطمهٔ علیهماالسلام فلم تکتسب من غیرهم شرفا، و لا اتخذت من سواهم مألفا، و امتزجت بهم أمشاجا أولا و آخرا حتی لا تجد عنه منصرفا، فاقتضت الحکمهٔ الالهیهٔ الواضحهٔ المنهاج، الصادقهٔ فی دلالهٔ امتزاج الأمشاج، الصادعهٔ لصحهٔ الاستشهاد عند الاحتجاج، أن کانت مدهٔ سنی بقائها فی الدنیا بعدهٔ مادهٔ أسماء من اکتنفها، و أنها استوفت ذلک العدد نقلها الله تعالی الی جواره و أزلفها.

و کشف ذلک و ایضاحه:ان أصلها محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و حروفه أربعهٔ و خدیجهٔ و حروفها خمسهٔ فتلک تسعهٔ، و فرعها الحسن و حروفه خمسهٔ و الحسین و حروفه ستهٔ فتلک أحد عشر، و ما بین الأصل و الفرع علی و فاطمهٔ علیهماالسلام و حروفهما ثمانیهٔ، فالجملهٔ ثمانیهٔ و عشرون، فکان عمرها فی الدنیا بقدرها ثمان و عشرین

[صفحه ۴۸]

سنهٔ، و وراء هذا الاستبصار زیادهٔ اعتبار فانها لما کانت ولادتها قبل النبوهٔ بخمس سنین، کانت مقابلهٔ بحروف أمها خدیجهٔ و هو أول الأمر، و لما کان من انتقالها عن مکهٔ مسقط رأسها الی المدینهٔ دار الهجرهٔ الی وقت وفاتها احدی عشرهٔ سنهٔ، کان مقابلا بحروف فرعها الحسن و الحسین علیهماالسلام و هو آخر الأمر، و لما کانت من وقت النبوهٔ و بعثهٔ أبیها (صلی الله علیه و آله و سلم) الی وقت الهجرهٔ الی المدینهٔ ما بینهما اثنتا عشرهٔ سنهٔ، کان مقابلا بحروف محمد و علی و فاطمهٔ فانظر الی هذه الاعتبار، و الحظه بعین الاستبصار، ففیه نور یهدی أرباب الألباب و ذوی الأفکار، و یقتدی به من یؤمن أن الأقدار قد تمنح بعض القلوب شیئا من مشکاهٔ الأنوار، حیث بلغ القلم مراده من مقاصده الواضحهٔ، فی قواعد المقدمهٔ و الفاتحهٔ، أردف ذلک باثبات الأبواب الشارحهٔ، و الفصول المشتملهٔ علی تلک المزایا الشریفهٔ و السجایا الصالحهٔ، و هی اثنا عشر بابا لکل امام باب یخصه، فالأول لعلی المرتضی، الثانی للحسن النقی، الثالث للحسین الزکی، الرابع لعلی بن الحسین، الخامس لمحمد الباقر، السادس لجعفر الصادق،السابع لموسی الکاظم، الثامن لعلی الرضا، التاسع لمحمد القانع، العاشر لعلی المتوکل، الحادی عشر للحسن الخالص، الثانی عشر لمحمد الحجهٔ المهدی، علیهم سلام الله أجمعین.

[صفحه ۳]

فی الحسن التقی

اشاره

و فیه اثنا عشر فصلا:

[صفحه ۴]

- الأول:فی ولادته
- الثانی:فی نسبه أبا و أما.
الثالث:فی تسمیته.
الرابع:فی کنیته و لقبه.
الخامس:فیما ورد فی حقه من رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم).
السادس:فی عمله.
السابع:فی عبادته.
الثامن:فی کرمه.
التاسع:فی کلامه.
العاشر:فی أولاده.
الحادی عشر:فی عمره
الثانی عشر:فی وفاته.

[صفحه ۵]

فی ولادته

أصح ما قیل فی ولادته أنه ولد فی المدینة فی النصف من شهر رمضان سنة ثلاث من الهجرة [۷۵] ، و کان والده علی علیه‌السلام قد بنی بفاطمة علیهماالسلام فی ذی الحجة من السنة الثانیة من الهجرة [۷۶] و کان الحسن علیه‌السلام أول أولادهما و قیل:ولدته لستة أشهر [۷۷] ، و الصحیح خلافه، و لما ولد علیه‌السلام و أعلم النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) به أخذه و أذن فی اذنه. [۷۸] .

فی نسبه

حصل للحسن علیه‌السلام، و لأخیه الحسین ما لم یحصل لغیرهما فانهما،سبطا رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و ریحانتاه، و سیدا شباب أهل الجنة، فجدهما رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)،

[صفحه ۶]

و أبوهما علی بن أبی طالب بن عبدالمطلب بن هاشم، و أمهما الطهر البتول فاطمة بنت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) سیدة النساء.

نسب کان علیه و صح الصحی [۷۹] .

نورا و من فلق الصباح عمودا

[صفحه ۷]

فی تسمیته

اعلم أن هذا الاسم الحسن سماه به جده رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) [فانه لما ولد علیهالسلام قال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)] [۸۰] :(ما سمیتموه؟).

قالوا:حربا.

قال (صلی الله علیه و آله و سلم):(بل سموه حسنا). [۸۱] .

ثم انه (صلی الله علیه و آله و سلم) عق عنه و ذبح کبشا و بذلک احتج الشافعی رضی الله عنه فی کون العقیقة سنة عن المولود [۸۲] ، و تولی ذلک النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) ومنع أن تفعله فاطمة علیهاالسلام و قال

[صفحه ۸]

لها (احلقی رأسه، و تصدقی بوزن الشعر فضة) ففعلت ذلک [۸۳]

فکان وزن شعره یوم حلقه درهما و شیئا فتصدقت به، فصارت العقیقة و التصدق بزنة (الشعر) [۸۴] سنة مستمرة بما شرعه النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فی حق الحسن علیهالسلام و کذلک اعتمل [۸۵] فی حق الحسین عند ولادته، و سیأتی ذکره ان شاء الله تعالی.

[صفحه ۹]

فی کنیته و لقبه

کنیته:أبو محمد لاغیر [۸۶]

و أما ألقابه فکثیرة:التقی، و الطیب، و الزکی، و السید، و السبط، و الولی، کل ذلک کان یقال له و یطلق علیه [۸۷] ، و أکثر هذه الألقاب شهرة به «التقی»، لکن أعلاها رتبة و أولادها به ما لقبه رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) حیث و صفه و خصه بأن جعله نعتا له، فانه صح النقل عن النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فیما أورده الأئمة الأثبات، و الرواة الثقاة، أنه قال (ان ابنی هذا سید).

و سیأتی هذا الحدیث بتمامه فی الفصل الآتی ردف هذا ان شاء الله تعالی فیکون أولی ألقابه «السید».

[صفحه ۱۱]

فیما ورد فی حقه من رسول الله

هذا فصل أصله مقصود، و فضله معقود، و نقله مشهود،و ظله ممدود، و ورده مورود، وسدره مخضود، و طلحه منضود، و هو من أسنی السجایا و المدائح معدود، فانه جمع من أشتات الاشارات النبویة، و الأفعال و الأقوال الطاهرة الزکیة، و ما أشرقت به أنوار المناقب، و سمقت بالحسن علیه‌السلام الی أشرف شرف المراتب، و أحدقت مزایا المآثر به من جمیع الجوانب، فان من امتطا مطا رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) رقی قدم (شرف) [۸۸] شرفه مناکب الکواکب، فبخ بخ لمن خصه الله تعالی من رسوله المصطفی بهذه المواهب.

فمنها:ما اتفقت الصحاح علی ایراده، و تطابقت علی صحة اسناده، ما رواه الحسن بن أبی الحسن البصری رضی الله عنه قال: سمعت أبا بکره - هو نفیع بن الحرث رضی الله عنه - یقول:رأیت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) والحسن بن علی الی جنبه و هو یقبل علی الناس مرة و علیه اخری و یقول:(ان ابنی هذا سید، و لعل الله أن یصلح به بین فئتین عظیمتین من المسلمین.) [۸۹] .

و منها:ما رواه الامامان البخاری، و مسلم (رضی الله عنه) بسندهما، عن البراء، أنه

[صفحه ۱۲]

قال:رأیت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و الحسن بن علی علی عاتقه یقول:(اللهم انی أحبه فأحبه) [۹۰]

و منها:ما رواه الامام الترمذی بسنده فی صحیحه، عن ابن عباس أنه قال:کان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) حامل الحسن بن علی علی عاتقه فقال رجل:نعم المرکب رکبت یاغلام. فقال النبی (صلی الله علیه و آله و سلم):و (و نعم الرکب هو). [۹۱] .

و منها:ما أورده الحافظ أبو نعیم، بسنده فی حلیته عن أبی بکرة قال:کان النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) یصلی بنا فیجیء الحسن و هو ساجد و هو [۹۲] صغیر حتی یصیر علی ظهره أو رقبته فیرفعه رفعا رفیقا فلما صلی [۹۳] قالوا:یا رسول الله انک تصنع بهذا الصبی شیئا لاتصنعه بأحد.

فقال (صلی الله علیه و آله و سلم):(ان هذا ریحانتی من الدنیا، و ان ابنی هذا سید و عسی [۹۴] أن یصلح [۹۵] بین فئتین من المسلمین) [۹۶] .

و منها:ما أخرجه الترمذی أیضا فی صحیحه، یرویه بسنده عن أنس قال سئل رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) أنی أهل بیتک أحب [۹۷] الیک؟ قال (الحسن و الحسین)، و کان یقول لفاطمة رضی الله عنها:(ادعی الی ابنی)، فیشمهما و یضمهما الیه. [۹۸]

و منها:ما أخرجه الامامان البخاری و مسلم، کل منهما بسنده الی أبی هریرة قال:خرجت مع رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فی طائفة من النهار لایکلمنی و لا أکلمه، حتی

[صفحه ۱۳]

جاء سق بنی قینقاع ثم انصرف حتی أتی محیا [۹۹] و هو المخدع فقال:(أثم لکع؟ أثم لکع) یعنی حسنا فظننا أنه انما تحسبه أمه لأن تغسله و تلبسه سخابا [۱۰۰]

و فی روایة أخری:(اللهم انی أحبه فأحبه و أحب من یحبه).

قال أبو هریرة:فما کان أحد أحب الی من الحسن بن علی بعد ما قال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) [۱۰۱] [۱۰۲]

و منها:ما رواه الترمذی فی صحیحه، بسنده عن اسامهٔ بن زید قال:طرقت النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) ذات لیلهٔ فی بعض الحاجهٔ، فخرج و هو مشتمل علی شیء لاأدری ما هو، فلما فرغت من حاجتی قلت:ما هذا الذی أنت مشتمل علیه؟ فکشفه فاذا (هو) [۱۰۳] حسن و حسین علیهماالسلام علی ورکیه فقال:(هذان ابنای، و ابنا ابنتی، اللهم انی أحبهما فأحبهما، و أحب من یحبهما) [۱۰۴] .

و منها:ما رواه الترمذی، بسنده عن أبی سعید قال:قال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم):(الحسن و الحسین سیدا شباب أهل الجنهٔ) [۱۰۵] .

[صفحه ۱۴]

و عن ابن عمر انه قال:سمعت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) یقول:(هم ریحانتای من الدنیا). [۱۰۶]

ومنها:ما رواه الامام النسائی، بسنده عن عبدالله بن شداد عن أبیه قال:خرج علینا رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فی احدی صلاتی العشاء و هو حامل حسنا، فتقدم النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) ثم کبر للصلاهٔ فصلی فسجد بین ظهرانی صلاته سجدهٔ فاطالها، قال أبی فرفعت رأسی فاذا الصبی علی ظهر رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و هو ساجد فرجعت الی سجودی، فلما قضی رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) الصلاهٔ قال الناس:یا رسول الله انک سجدت بین ظهرانی صلاتک سجدهٔ أطلتها، حتی ظننا أنه قد حدث أمر و أنه یوحی الیک قال:(کل ذلک لم یکن، ابنی ارتحلنی فکرهت أن اعجله حتی یقضی حاجته.) [۱۰۷]

و منها:ما نقله الأئمهٔ أبو داود و الترمذی و النسائی (رضی الله عنهم) فی صحاحهم، کل منهم بسنده یرفعه الی بریدهٔ قال:کان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) یخطب، فجاء الحسن والحسین علیهماالسلام و علیهما قمیصان أحمران، یمشیان و یعثران، فنزل رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) من المنبر فحملهما و وضعهما بین یدیه و قال (صدق الله، انما أموالکم و أولادکم فتنهٔ، نظرت الی هذین الصبیین یمشیان و یعثران، فلم أصبر حتی قطعت حدیثی و رفعتهما) [۱۰۸] .

و منها:ما رواه الترمذی، بسنده فی صحیحه یرفعه الی أبو جحیفهٔ رضی الله عنه قال:رأیت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و کان الحسن بن علی یشبهه [۱۰۹]

و عن أنس رضی الله عنه قال:لک یکن أحد أشبه برسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) من حسن بن

[صفحه ۱۵]

علی [۱۱۰]

و عن علی علیه‌السلام قال:(الحسن أشبه برسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) ما بین الصدر الی الرأس، و الحسین أشبه به فیما کان أسفل من ذلک). [۱۱۱]

و منها:ما رواه البخاری رضی الله عنه، بسنده فی صحیحه یرفعه الی أبی عقبه بن الحرث قال:صلی أبوبکر رضی الله عنه العصر ثم خرج یمشی و معه علی، فرأی الحسن یلعب مع الصبیان فحمله أبوبکر علی عاتقهٔ و قال:

بأبی شبیه بالنبی

لیس شبیها بعلی

و علی علیه‌السلام یضحک [۱۱۲] .

[صفحه ۱۷]

فی علمه

کان الله عزوجل قد رزقه الفطرهٔ الثاقبهٔ فی ایضاح مراشد ما یعاینه، و منحه الفطنهٔ الصائبهٔ لاصلاح قواعد الدین و مبانیه، و خصه بالجبلهٔ التی درت لها أخلاف مادتها بصور العلم و معانیه، و مرت له أطباء الاهتداء من نجدی جده و أبیه فجنی بفکرهٔ منجبهٔ نجاح مقاصد ما یقتفیه، و قریحهٔ مصحبهٔ فی کل مقام یقف فیه، ثم اکتنفه (الی) [۱۱۳] الأصلان الجد و الأب، و فی المثل السایر أن ولد الفقیه نصف الفقیه، و کان یجلس (فی مجلس) [۱۱۴] رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و یجتمع الناس حوله، و یتکلم بما یشفی غلیل السائلین، و یقطع حجج القائلین.

وروی الامام أبو الحسن علی بن أحمد الواحدی رضی الله عنه، فی تفسیره المسمی بالوسیط ما یرفعه بسنده:أن رجلا قال:دخلت مسجد المدینهٔ، فاذا أنا برجل یحدث عن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و الناس حوله فقلت:أخبرنی عن «شاهد و مشهود». [۱۱۵]

فقال:نعم، أما الشاهد فیوم الجمعهٔ، و أما المشهود فیوم عرفهٔ، فجزته الی

[صفحه ۱۸]

آخر یحدث عن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)

فقلت:أخبرنی عن «شاهد و مشهود»

و فقال:نعم، أما الشاهد فیوم الجمعهٔ، و أما المشهود فیوم النحر، فجزتهما الی غلام آخر کأن وجهه الدینار و هو یحدث عن رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فقلت:أخبرنی عن «شاهد و مشهود».

فقال:نعم، أما الشاهد فمحمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، و أما المشهود فیوم القیامهٔ، أما سمعته یقول «یا أیها النبی انا أرسلناک شاهدا و مبشرا و نذیرا» [۱۱۶] و قال تعالی:«ذلک یوم مجموع له الناس و ذلک یوم مشهود». [۱۱۷]

فسألت عن الرجل الأول فقالوا:ابن عباس و (سألت) [۱۱۸] . عن الثانی فقالوا:ابن عمر و سألت عن الثالث فقالوا:الحسن بن علی بن أبی طالب، و کان قول الحسن أحسن. [۱۱۹]

و نقل أنه علیه‌السلام یوما اغتسل و خرج من داره فی حلهٔ فاخرهٔ، و بزهٔ ظاهرهٔ بمحاسن سافرهٔ، و قسمات ناضرهٔ، و نفحات ناشرهٔ، و وجهه یشرق حسنا، و شکله قد کمل صورهٔ و معنی، و الاقبال یلوح من اعطافه، و نضرهٔ النعیم تعرف فی أطرافه، و قاضی القدر قد حکم أن السعادهٔ من أوصافه، ثم رکب بغلهٔ فارههٔ غیر قطوف، و سار مکتنفا بحاشیته و غاشیته بصفوف، فلو شاهده عبد مناف لأرغم بمفاخرته به معاطس انوف، وعده وحده لاحراز خصل الفخار یوم التفاخر

[صفحه ۱۹]

بألوف، فعرض له فی طریقه من محاویج الیهود، هم فی هـدم قد أنهکته العلهٔ، و أرتکبته الذلهٔ، و أهلکته القلهٔ، و جلده یستر عظامه، و ضعفه یقیـد أقـدامه، و ضـره قـد ملک زمامه، و سوء حاله قـد حبت الیه حمامه، و شـمس الظهیرهٔ تشوی شواه، و أخمصه تصافح ثری ممشاه، و عـذاب عرعربه [۱۲۰] قـد عراه، و طول طواه قـد أضـعف بطنه و طواه، و هو حامـل جر مملو علی مطاه، و حاله تضـعف علیه القلوب اقاسیهٔ عند مرآهٔ، فاستوقف الحسن علیه‌السلام و قال:یا بن رسول أنصفنی.

فقال علیه‌السلام (فی أی شیء؟)

قال:جدک یقول:الدنیا سـجن المؤمن و جنهٔ الکافر، و أنت مؤمن و أنا کافر، فما أری الدنیا الا جنه لک، و تتنعم فیها و تسـتلذ بها و ما أراها سجنا لی قد أهلکنی ضرها و أتلفنی فقرها.

فلما سمع الحسن علیه‌السلام کلامه أشرق علیه نور التأیید، فاستخرج الجواب الحق بفهمه من خزانهٔ علمه، و أوضح للیهودی خطأ ظنه، و خطل زعمه، و قال:(یا شـیخ لو نظرت الی ما أعد الله تعالی للمؤمنین الذین تتجافی جنوبهم عن المضاجع من نعیم الجنان و الخیرات الحسان فی الـدنیا و الآخرهٔ، مما لاعین رأت و لا اذن سـمعت، لعلمت أنی قبل انتقالی الیه من هذه الدنیا فی سـجن ظنک، و لو نظرت الی ما أعـد الله لک و لکل کافر فی الدنیا و الآخرهٔ من سـعیر نار الجحیم و نکال العذاب المقیم لرأیت أنک قبل مصـیرک الیه الآن فی جنهٔ واسعهٔ و نعمهٔ جامعهٔ). [۱۲۱]

فانظر الی هذا الجواب الصادع بالصواب، کیف تفجرت بمستعذبه عیون

[صفحه ۲۰]

علمه، و أینعت بمسـتغر به فنون فهمه، فیا له جوابا ما أمتنه، و صوابا ما أبینه، و خطابا ما أحسـنه، صـدر عن علم مقتبس من مشـکاهٔ نور النبوهٔ و، و تأیید موروث من آثار معالم الرسالهٔ.

[صفحه ۲۱]

فی عبادته

اعلم و صـلک الله بحبل تأییـده، و أوصـلک بلطفه الی مقام توفیقه و تسدیـده، أن العبادهٔ تنقسم الی ثلاثهٔ أنواع:بدنیهٔ و مالیهٔ، و مرکبهٔ منهما، فالبدنیهٔ کالصلاهٔ و الصیام و تلاوهٔ القرآن و أنواع الأذکار، و المالیهٔ کالصدقات و الصلات و المبرات، و المرکب منهما کالحج و الجهاد و الاعتمار، و قد کان الحسن علیه‌السلام ضاربا فی کل واحد من هذه الأنواع بالقدح الفائز و القدح الحائز.

أما الصلاهٔ و الأذکار و ما فی معناهما، فقیامه بها مشهور، و اسمه فی أربابها مذکور.

و أما الصـدقات:فقـد صـح النقل فیما رواه الامام الحافظ أبو نعیم رحمهٔ الله بسـنده فی حلیته، و أنه علیه‌السـلام خرج من ماله مرتین، و قاسم الله تعالی ماله ثلاث مرات (و یتصـدق به) [۱۲۲] حتی أن کـان لیعی نعلا (و یمسک نعلا) [۱۲۳] [۱۲۴] و سیأتی تمام ذلک فی الفصل الثامن المعقود لذکر کرمه و صلاته ان شاء الله تعالی.

و أما العبادهٔ المرکبهٔ:فقد نقل الحافظ المذکور فی حلیته بسـنده أنه علیه‌السلام قال:(انی لأستحی من ربی أن ألقاه و لم أمش الی بیته) فمشی عشرین مرهٔ من المدینهٔ

[صفحه ۲۲]

الی مکة علی رجلیه. [۱۲۵]

وروی صاحب صفوة الصفوة بسنده عن علی بن زید بن جذعان، أنه قال:حج الحسن علیه‌السلام خمسة عشر حجة ماشیا و أن الجنائب لتقاد معه. [۱۲۶]

[صفحه ۲۳]

فی کرمه

اشاره

الجود و الکرم غریزة مغروسة فهی، و صرفه (لصنوف الدنیا) [۱۲۷] عنه نهج مازال یقتفیه، و ایصال صلاته الی المعتفین [۱۲۸] یعتده من مناقب معانیه، و ابقاء الأموال عنده یعتقده من مثالب من یعانیه، و یری اخراج الدنیا عنه خیر ما یجتبیه من عمله و یجنیه و حجته فی ذلک واضحة فانه حرام علی الولد مجامعة مطلقة أبیه، و قد نقل عنه من تتابع أرفاده بموجوده و وقائع استنقاذه فیه جل مجهوده و ما یشهد له بکرمه وجوده، و ینضده فی سلک سجایاه مع رکوعه و سجوده.

فمنها:ما نقل عنه علیه‌السلام فیما رواه سعد بن عبدالعزیز قال:ان الحسن علیه‌السلام سمع رجلا یسأل ربه تعالی أن یرزقه عشرة آلاف درهم، فانصرف الحسن الی منزلة فبعث بها الیه. [۱۲۹]

و منها:ان رجلا جاء الیه علیه‌السلام و سأله حجاة فقال له:(یا هذا حق سؤالک ایای یعظم لدی، و معرفتی بما یجب لک تکبر علی، و یدی تعجز عن نیلک بما أنت أهله، بو الکثیر فی ذات الهل عزوجل قلیل، و ما فی ملکی وفاء بشکرک، فان قبلت

[صفحه ۲۴]

منی المسیور و رفعت عنی مؤنه الاحتفال و الاهتمام لما أتکلفه من واجبک فعلت) فقال:یا بن رسول الله أقبل القلیل، و أشکر العطیة، و أعذر علی المنع. فدعا الحسن علیه‌السلام بوکلیه و جعل یحاسبه علی نفقاته حتی استقصاها.

فقال:(هات الفاضل من الثلثمائة ألف درهم) و فأحضر خمسین ألفا.

قال علیه‌السلام:(فما فعل الخمسمائة دینار؟»

قال:هی عندی.

قال علیه‌السلام:(أحضرها).

فأحضرها، فدفع الدارهم و الدنانیر الی الرجل فقال علیه‌السلام:(هات من یحملها) و فأتاه بحمالین، فدفع الحسن الیهم رداءه لکراء الحمل فقال له موالیه:و الله ما عندنا درهم. فقال علیه‌السلام:(لکنی أرجو و أن یکون لی عند الله أجر عظیم). [۱۳۰] .

و منها:ما رواه أبو الحسن المدائنی قال:خرج الحسن و الحسین و عبدالله بن جعفر (رضی الله عنهم) حجاجا ففاتتهم أثقالهم، فجاعوا و عطشوا، فمروا بعجوز فی خباء فقالوا:هل من شراب؟

قالت:نعم. فأنا خوابها و لیس الا شویهة فی کسر الخیمة.

فقالت: احلبوها و امتذاقوا لبنها.

ففعلوا ذلک و قالوا لها:هل من طعام؟

قالت:لا، الا هذه الشاة فلیذبحها أحدکم، حتی أهیء لکم ما تأکلون.

فقام الیها أحدهم فذبحها و کشطها ثم هیئت لهم طعاما، فاکلوا و قاموا حتی أبردوا، فلما ارتحلوا قالوا لها:نحن نفر من قریش نرید هذا الوجه، فاذا رجعنا سالمین فألمی بنا فانا صانعون لک خیرا. ثم ارتحلوا، و أقبل زوجها فأخبرته عن القوم و الشاة، فغضب الرجل و قال:و یحک تذبحین شاتی لأقوام لاتعرفینهم ثم

[صفحه ۲۵]

تقولین نفر من قریش!

ثم بعده مدة ألجئتها الحاجة الی دخول المدینة فدخلاها و جعلا ینقلان البعر الیها و یبیعانه و یعیشان منه، فمرت العجوز فی بعض سکک المدینة فاذا الحسن علیه‌السلام علی باب داره جالس فعرف العجوز و هی له منکرة، فبعث الحسن غلامه فردها.

فقال لها:(یا أمه تعرفینی؟)

قالت:لا.

قال:(أنا ضیفک یوم کذا و کذا)

فقالت العجوز:بأبی أنت و أمی.

فأمر الحسن علیه‌السلام فاشتری لها من شاة الصدقة ألف شاة، و أمر لها بألف دینار، و بعث بها غلامه الی أخیه الحسین علیه‌السلام.

فقال:(بکم وصلک أخی الحسن؟)

فقالت:بألف دینار و ألف شاة.

فأمر لها الحسین بمثل ذلک، ثم بعث بها غلامه الی عبدالله بن جعفر.

فقال:بکم وصلک الحسن و الحسین؟

فقالت:بألفی دینار، و ألفی شاة.

فأمر لها عبدالله بألفی شاة و ألفی دینار، و قال لو بدأت بی‌لاتعبتهما.

فرجعت العجوز الی زوجها بأربعة آلاف شاة و أربعة آلاف دینار [۱۳۱] .

و یروی عن ابن سیرین رحمة الله أنه قال:تزوج حسن بن علی امراة، فأرسل الیها بمائة جاریة مع کل جاریة ألف درهم. [۱۳۲]

[صفحه ۲۶]

و نقل عنه علیه‌السلام أنه متع [۱۳۳] امرأتین بعشرین ألف درهم و زقاق من عسل. [۱۳۴]

و أخبار جوده کثیرة لو رام القلم استقصاها لأطال و أذن بملال فاقتصر علی ما سطره، و اقتنع بما ذکره.

(فأقول و بالله التوفیق علی ما ظهر لی من التحقیق): [۱۳۵] :

کل من علم أن الدنیا غرور و التمتع بها غرور [۱۳۶] ، و امساکها محذور، و من اغترابها (مغرور) [۱۳۷] یحور فانه یجود ببذلها، و

لاترغب نفسه فی وصلها، و قد کان الحسن علیه‌السلام عارفا بختلها، عازفا عن الرکون الی أهلها، و کان کثیرا یتمثل و یقول:

یا أهل لذات دنیا لابقاء لها

ان اغترارا بظل زائل حمق [۱۳۸]

ولقـد یروی أن عائشـة قالت:دخل رجل من أهل الشام المدینـة فرأی رجلا راکبا علی بغلة حسـنة قال:لم أر أحسن منه، فمال قلبی الیه فسألت عنه فقیل لی:انه الحسن بن علی بن أبی طالب. فامتلأ قلبی غیظا و حنقا و حسـدا أن یکون لعلی ولد مثله، فقمت الیه فقلت:أنت ابن أبی طالب؟

فقال:(أنا ابنه).

فقلت:أنت ابن من و من و من، و جعلت أشـتمه و أنـال منه (و من أبیه و هـو سـاکت، حـتی اسـتحییت منه) [۱۳۹] فلما انقضی کلامی ضحک و قال:(أحسبک

[صفحه ۲۷]

غریبا شامیا).

فقلت:أجل.

فقال (فمل معی، ان احتجت الی منزل أنزلناک و الی مال أرفدناک و الی حاجة و عاوناک.)

فاستحییت و الله منه و عجبت من کرم خلقه فانصرفت و قد صرت أحبه ما لا أحب غیره. [۱۴۰] .

زیادة ایراد و حسن اعتقاد

منار مبرات الأجواد، و آثار مقامات الأمجاد، یتفاوت مقـدارها بین العباد بحسب احضار [۱۴۱] أقدارها فی الاعتقاد، و قد جاد الحسن علیه‌السلام بما لم تجد بمثله نفس جواد، و تکرم بما یبخل به کل ذی کرم و ارفاد، فانه لا رتبة أعظم من الخلافة و أعلا من مقامها، و لا حکم لملک فی الملة الاسـلامیة الا و هو مسـتفاد من أحکامها، و لا ذو أیالة و ولایة الا منقاد ببرة زمامها، و أوقف فی [۱۴۲] قضایا تصرفاته بین نقضها و ابرامها، فهی المتصف [۱۴۳] الأعلی و المنتصب لها صاحب الدنیا و الأمر و النهی:متصل بأسـبابه والجاه و المال محصل من أبوابه، و النباهـة و الشـهرة تسـتفاد باقترابه، و التقـدم و التأخر یرتاد من اغضائه و أغضابه، و هو خلیفة رسول الله (صـلی الله علیه و آله و سـلم) فی امته لاقامـة احکامه و آدابه، و کان الحسن علیه‌السـلام قـد تقلـد بعقد انعقادها و اسـتبد بعقد ایجادها، و ارتدی بمفوف [۱۴۴] أبرادهـا، و بـایعته سـیوف لاـ تقر فی أغمادهـا، و تـابعته الوف لاـ تفر یوم جلادهـا، و شـایعته من قبائـل القبائـل نفوس آسادها، و اشتملت خریدة جیشه علی أربعین ألفا کل یعد قتله بین یدیه شهادة، و یعتقد

[صفحه ۲۸]

قیامه بطاعته عبادة، و یری کونه من أنصاره و شیعته اقبالا و شهادة، فبینا هو فی اقبال أیامها یأمر و ینهی و قد أحاط بحال مقامها حقیقة و کنها، فجادله التأییـد الربانی حالة لم یدرکها سواه و لم یسـتبنها، فجاد بالخلافة علی معاویة و سـلمها الیه و خرج عنها، و تکرم بها و

حرمها نفسه الشریفة فانسلخ منها، فلاجرم باعتبار هذه الحال و ما أسداه علیه‌السلام من الجود و النوال، و ما أبداه من التکرم و الأفضال، اعترف له معاویة علی رؤوس الأشهاد فی غصون المقال، فقال له:یا أبا محمد لقد جدت بشیء لاتجود به أنفس الرجال. [۱۴۵] .

و لقد صدق معاویة فیما ذکره عقلا و نقلا، و عظم ما أسداه الیه الحسن علیه‌السلام جودا و بذلا، فان النفوس تتنافس فی زینة [۱۴۶] الدنیا و متاعها قولا و فعلا، تحرص علی احرازها و اقتطاعها حرما و حلا، و ترتکب الی اکتساب محاب حطامها حزنا و سهلا، و یستعذب فی ادراک مناها منها أسرا و قتلا.

و علی الجملة:

فهی معشوقة علی الغدر لا

تحفظ عهدا و لاتتم و صلا

کل دمع یسیل منها علیها

و بفک الیدین عنها تخلا [۱۴۷] .

فمن أخرجها علی حبها عنه جدیر أن یعد جواد الأمجاد و أن یسبحل له باحراز الفلج اذا تفاخرت أمجاد الأجواد [۱۴۸] .

[صفحه ۲۹]

تنبیه و ایقاظ

لعل من وقف علی هذا التنبیه و الایقاظ أن یحیط علما بما حمل الحسن علیه‌السلام علی خلع لباس الخلافة عنه و الباس معاویة، فرأیت أن اشیر الی ما ینیل نفسه مناها، و یزیل عن فکرته ما عراها، و أذکر ما أورده الامام محمد بن اسماعیل البخاری رحمة الله عن الحسن البصری و اسنده و أقصه، حسب ما تلاه فی صحیحه و سرده، و فیه ما یکشف حجاب الارتیاب، و یسعف بمطلوب هذا الباب.

فقال:قال الحسن البصری:استقبل و الله الحسن بن علی معاویة بکتائب أمثال الجبال، فقال عمرو بن العاص لمعاویة:انی لأری کتائب لا تولی حتی تقتل

[صفحه ۳۰]

أقرانها.

فقال له معاویة - و کان و الله خیر الرجلین -:أی عمرو أرأیت ان قتل هؤلاء هؤلاء و هؤلاء هؤلاء من لی بامور المسلمین من لی بنسائهم من لی بضیعتهم.

فبعث الیه رجلین من قریش من بنی عبد شمس، عبدالرحمن بن سمرة، و عبدالله بن عامر و قال:اذهبا الی هذا الرجل و قولا له، و اطلبا الیه.

فأتیاه و دخلا علیه و تکلما، و قالا له و طلبا الیه.

فقال لهما الحسن علیه‌السلام انا بنو عبدالمطلب قد أصبنا من هذا المال، و ان هذه الامة قد عاثت فی دمائها.

قالا:فانه یعرض علیک و کذا و کذا، و یطلب الیک و یسألک.

قال:فمن لی بهذا؟

قالا:نحن لک به.

فما سألهما شیئا الا قالا نحن لک به، فصالحه.

قال الحسن:و لقد سمعت أبا بکرة یقول:رأیت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) علی المنبر، و الحسن بن علی الی جنبه، و هو یقبل علی الناس مرة و علیه اخری و یقول:(ان ابنی هذا سید، و لعل الله أن یصلح به بین فئتین عظیمتین من المسلمین) [۱۴۹] و قد تقدم هذا الحدیث عنه (صلی الله علیه و آله و سلم).

فکان أنقیاد الحسن علیه‌السلام لمعاویة و تسلم الأمر الیه و الجنوح الی الصلح من آثار أخبار النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) و معدودا من معجزاته (صلی الله علیه و آله و سلم).

[صفحه ۳۱]

فی کلامه

نقل الحافظ أبو نعیم فی حلیته بسنده فیها أن أمیرالمؤمنین علیا علیه‌السلام سأل ابنه الحسن علیه‌السلام عن أشیاه من أمر المروءة.

فقال:یا بنی ما السداد؟

فقال:یا أبت السداد دفع المنکر بالمعروف.

قال:فما الشرف؟

قال:اصطناع العشیرة، و حمل الجریرة.

قال:فما المرؤة؟

قال العفاف و اصلاح المال.

قال:فما الدقة؟ [۱۵۰]

قال:النظر فی الیسیر، و منع الحقیر.

قال:فما اللؤم؟

قال:احراز المرء نفسه، و بذله عرسه.

قال:فما السماح؟

قال:البذل فی العسر و الیسر.

قال:فما الشح؟

[صفحه ۳۲]

قال:أن تری ما فی یدک سرفا، و ما أنفقته تلفا.

قال:فما الأخاء؟

قال:المساواة [۱۵۱] فی الشدة و الرخاء.

قال:فما الجبن؟

قال:الجرأة علی الصدیق، و النکول عن العدو.

قال:فما الغنیمة؟

قال:الرغبة فی التقوی، والزهادة فی الدنیا هی الغنیمة الباردة.

قال:فما الحلم؟

قال:کظم الغیظ، و ملک النفس.

قال:فما الغنی؟

قال:رضی النفس بما قسم الله تعالی لها و ان قل، و انما الغنی غنی النفس. قال:فما الفقر؟

قال:شره النفس فی کل شیء.

قال:فما المنعة؟

قال:شدة البأس و منازعة أعز الناس.

قال:فما الذل؟

قال الفزع عند المصدوقة.

قال:فما العی؟

قال:العبث باللحیة و کثرة البزق عند المخاطبة.

قال:فما الجرأة؟

قال:موافقة الأقران.

قال:فما الکلفة؟

[صفحه ۳۳]

قال کلامک فیما لایعنیک.

قال:فما المجد؟

قال:أن تعطی فی العزم، و تعفو عن الجرم.

قال فما العقل؟

قال:حفظ القلب کلما استوعیته.

قال:فما الخرق؟

قال معاداتک امامک، و رفعک علیه کلامک.

قال:فما السناء؟

قال:اتیان الجمیل، و ترک القبیح.

قال:فما الحزم؟

قال:طول الأناة، و الرفق بولاة.

قال:فما السفه؟

قال:اتباع الدناة، و مصاحبة الغواة.

قال:فما الغفلة؟

قال:ترکک المسجد [۱۵۲] ، و طاعتک المفسد.

قال:فما الحرمان؟

قال ترکک حظک و قد عرض علیک.

قال:فمن السید؟

قال:الأحمق فی ماله، و المتهاون فی عرضه یشتم فلا یجیب المتهم [۱۵۳] بأمر عشیرته هو السید [۱۵۴]

[صفحه ۳۴]

فهذه الأجوبة الصادرة منه علی البدیهیة، من غیر رؤیة شاهدة له علیه‌السلام ببصیرة باصرة، و بدیهة حاضرة، و مادة فضل وافرة، و فکرة علی استخراج الغوامض قادرة.

و من کلامه علیه‌السلام (کتاب کتبه الی معاویة بعد وفاة أمیر المؤمنین علی علیه‌السلام) [۱۵۵] و قد بایعه الناس و هو:

بسم الله الرحمن الرحیم.

من عبدالله الحسن أمیر المؤمنین الی معاویة بن صخر.

أما بعد، فان الله تعالی بعث محمدا (صلی الله علیه و آله و سلم) رحمة للعالمین، فأظهر به الحق وقمع به الباطل، و أذل أهل الشرک و أعز به العرب عامة، و شرف به من شاء منهم خاصة، فقال تعالی:«و انه لذکر لک و لقومک» [۱۵۶] فلما قبضه الله تعالی تنازعت العرب الأمر من بعده، فقالت الأنصار:منا أمیر و منکم أمیر، فقالت قریش:نحن أولیاؤه و عشیرته فلا تنازعوا سلطانه، فعرفت العرب ذلک لقریش، ونحن الآن أولیاؤه و ذوالقربی منه و لاغرو أن منازعتک ایانا بغیر حق فی الدین معروف، و لا أثر فی الاسلام محمود، و الموعد الله تعالی بیننا و بینک، و نحن نسأله تبارک و تعالی أن لایؤتینا فی هذه الدنیا شیئا ینتقصنا به فی الآخرة.

و بعد، فان أمیر المؤمنین علی بن أبی طالب رحمة الله لما نزل به الموت، و لانی هذا الأمر من بعده، فاتق الله یا معاویة و أنظر لامة محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) ما تحقن به دمائهم، و تصلح به امورهم والسلام. [۱۵۷]

و من کلامه علیه‌السلام ما کتب فی کتاب الصلح الذی استقر بینه و بین معاویة بعد أن

[صفحه ۳۵]

رأی حقن الدماء واظفاء الفتنة فی ذلک و هو:

بسم الله الرحمن الرحیم

هذا ما صالح علیه الحسن بن علی بن أبی طالب معاویة أبی سفیان؛ صالحه علی أن یسلم الیه ولایة أمر المسلمین، علی أن یعمل فیهم بکتاب الله و سنة رسوله محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و سیرة الخلفاء الراشدین، و لیس لمعاویة بن أبی سفیان أن یعهد لأحد

من بعده عهدا، بل یکون الأمر من بعده شوری بین المسلمین، و علی أن الناس آمنون حیث کانوا من أرض الله فی شامهم و عراقهم و حجازهم و یمنهم، و علی أن أصحاب علی و شیعته آمنون علی أنفسهم و أموالهم و نسائهم و أولادهم، و علی معاویة بن أبی سفیان بذلک عهد الله و میثاقه و ما أخذ الله علی أحد من خلقه بالوفاء بما أعطی الله من نفسه، و علی أنه لاینبغی للحسن بن علی، و لا لأخیه الحسین، و لا لأحد من أهل البیت رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) غائلة سرا و لا جهرا، و لایحیف أحد منهم فی أفق و من الآفاق، شهد علیه بذلک الله و کفی بالله شهیدا و فلان و فلان والسلام. [۱۵۸]

و لما تم الصلح و انبرم، التمس معاویة من الحسن أن یتکلم بمجمع من الناس، و یعلمهم أنه قد بایع معاویة و سلم الأمر الیه، فأجابه الی ذلک فخطب و قد حشد خطبة حمد الله و صلی علی رسوله (صلی الله علیه و آله و سلم) و هی من کلامه المنقول عنه علیه‌السلام و قال:(أیها الناس ان أکیس الکیس التقی، و ان الحمق الفجور، و انکم لو طلبتم ما بین جابلق و جابرس رجلا جده رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) ما وجدتموه غیری و غیر أخی الحسین، و قد علمتم ان الله تعالی هداکم بجدی محمد فانقذکم به من الضلالة، و رفعکم به من الجهالة، و اعزکم به بعد الذلة، و کثرکم به بعد القلة، و ان معاویة نازعنی حقا هو لی دونه، فنظرت لصلاح الأمة، و قطع الفتنة، و قد کنتم.

[صفحه ۳۶]

بایعتمونی علی أن تسالموا من سالمت، و تحاربوا من حاربت، فرأیت أن أسالم معاویة و أضح الحرب بینی و بینه، و قد بایعته و رأیت أن حقن الدماء خیر من سفکها، و لم أرد بذلک الا اصلاحکم و بقاءکم، و ان أدری لعله فتنة لکم و متاع الی حین [۱۵۹]

و عنه علیه‌السلام انه قال:

لا- أدب لمن لا- عقل له، و لا- مرؤة لمن لا- همة له، ولا حیاء لمن لا دین له، و رأس العقل معاشرة الناس بالجمیل و بالعقل تدرک الداران جمیعا و من حرم العقل خسرهما جمیعا. [۱۶۰]

و قال علیه‌السلام:علم الناس علمک، و تعلم علم غیرک، فتکون قد أنفقت علمک (و علمت ما لم تعلم) [۱۶۱]

و سئل عن الصمت، فقال:هو ستر الغی، و زین العرض، و فاعله فی راحة و جلیسه آمن [۱۶۲]

و قال علیه‌السلام:

هلاک الناس فی ثلاث:الکبر، و الحرص، و الحسد؛ فالکبر هلاک الدین و منه لعن ابلیس، و الحرص عدو النفس و منه أخرج آدم من الجنة، و الحسد رائد الجوع و منه قتل قابیل و هابیل [۱۶۳]

[صفحه ۳۷]

و قال علیه‌السلام لا تأت رجلا الا أن ترجوا نواله، أو تخاف یده، أو تستفید من علمه، أو ترجو برکته ودعائه، أو تصل رحما بینک و بینه [۱۶۴]

و قال علیه‌السلام:دخلت علی أمیر المؤمنین و هو یجود بنفسه لما ضربه ابن ملجم فجزعت لذلک، فقال لی أتجزع!

فقلت:و کیف لا أجزع و أنا أراک فی حالک هذه.

فقال:ألا- اعلمک خصالا أربعا ان أنت حفظتهن نلت بهن النجاة، و ان أنت ضیعتهن فاتک الداران:یابنی لا غنی أکبر من العقل، و لا فقر مثل الجهل، و لا وحشة أشد من العجب، و لا عیش ألذ من حسن الخلق. [۱۶۵]

فهذه سمعت من الحسن یرویها عن أبیه تصلح أن تورد فی مناقب أمیرالمؤمنین علیه‌السلام و تصلح أن تورد فی مناقب الحسن علیه‌السلام فاوردهما فی باب أیهما شئت.

و قال علیه‌السلام:ما رأیت ظالما أشبه بمظلوم من حاسد.

و قال:أجعل ما طلبت من الدنیا فلم تظفر به بمنزلة ما لم یخطر ببالک، و اعلم أن مروءة القناعة والرضا أکبر من مروءة الاعطاء، و تمام الصنیعة خیر من ابتدائها.

و سئل عن الذل و اللؤم فقال:من لایغضب من الجفوة، و لا یشکر علی النعمة.

و سئل عن العقوق فقال:أن تحرمها [۱۶۶]

[صفحه ۳۸]

و نقل أن اعرابیا دخل المسجد الحرام فوقف علی الحسن علیه‌السلام و حوله حلقة فقال لبعض جلساء الحسن:من هذا الرجل؟ فقال له:الحسن بن علی بن أبی طالب.

فقال الاعرابی ایاه أردت.

فقال له:و ما تصنع به یا اعرابی؟ فقال بلغنی انهم یتکلمون فیعربون فی کلامهم، و انی قطعت بوادیا و قفارا و أودیة وجبالا و جئت لاطارحه الکلام، و اسأله عن عویص العربیة.

فقال له جلیس الحسن:ان کنت جئت لهذا فابدأ بذلک الشاب. و أومی الی الحسین علیه‌السلام فوقف علیه و سلم فرد علیه‌السلام ثم قال:(و ما حاجتک یا اعرابی؟).

فقال:انی جئتک من الهرقل و الجعال و الأینم و الهمم.

فتبسم الحسین علیه‌السلام و قال:(یا اعرابی لقد تکلمت بکلام ما یعقله الا العالمون).

فقال الاعرابی:و أقول أکثر من هذا، فهل أنت تجیبنی علی قدر کلامی؟

فقال له الحسین علیه‌السلام (قل ما شئت فانی مجیبک عنه).

فقال الاعرابی:انی بدوی و أکثر مقالی الشعر، و هو دیوان العرب

فقال له الحسین علیه‌السلام:(قل ما شئت فانی مجیبک علیه.)

فأنشأ یقول:

هفا قلبی الی اللهو و قد ودع شرخیه

و قد کان أنیقا (عفریه) [۱۶۷] تجاری ذیلیه

علالات و لذات فیا سقیا لعصریه

فلما عمم الشیب من الرأس نطاقیه

[صفحه ۳۹]

و أمسى قد عنانى منه تجديد خضابيه
تسليت عن اللهو و القيت قناعيه

و فى الدهر أعاجيب لمن يلبس حاليه
فلو يعمل ذو رأى أصيل فيه رأييه

لألفى عبرة منه له فى كل عصريه
فقال له الحسين عليه‌السلام:(يا اعرابى قد قلت فاسمع منى) ثم انه عليه‌السلام قال أبياتا سيأتى ذكرها فى الباب المختص به المعقود لمناقبة ان شاء الله، فقال الاعرابى لما سمعها:ما رأيت كاليوم قط مثل هذا الغلام أعرب منه كلاما، و أدرب لسانا، و أفصح منه منطقا، فقال له الحسن:يااعرابى:

هذا غلام كرم الرحمن بالتطهير جديه
كساه القمر القمقام من نور سنائيه

و لو عدد طماح نفحنا عن عداديه
و قد ارضيت من شعرى و قومت عروضيه

فلما سمع الأعرابى قول الحسن قال:بارك الله عليكما مثلكما نجلته الرجال، و عن مثلكما قامت النساء، فو الله لقد انصرفت و أنا محب لكما راض عنكما فجزاكما الله خيرا و انصرف [۱۶۸] .

[صفحه ۴۱]

فى أولاده

كان له من الأولاد عدد لم يكن لكلهم عقب، بل كان العقب لابنين منهم (بلا خلاف) [۱۶۹] فقيل: كانوا حمسة عشر [۱۷۰] و هذه أسمائهم:
الحسن، و زيد، و عمرو، و الحسين، و عبدالله، و عبدالرحمن، و عبيدالله، و اسماعيل، و محمد، و يعقوب، و جعفر، و طلحة، و حمزة، و أبوبكر، و القاسم و كان العقب منهم للحسن (المثنى) [۱۷۱] و لزيد و لم يكن لغيرهما منهم عقب، و قيل:كان أولاده أقل من ذلك [۱۷۲] ، (و قيل:كان له بنت واحدة تسمى أم الحسن [۱۷۳] و الله أعلم بحقيقة الحال فيه) [۱۷۴] .

فى عمره

هذا الفصل أثبتناه من کشف الغمة ۵۸۳:۱.

قد تقدم ذکر ولادته و ما قیل فیها، و أنها کانت فی سنة ثلاث من الهجرة، و کانت وفاته علیه‌السلام علی ما سیأتی فی الفصل المختص بها المذکور ان شاء الله.

[صفحه ۴۲]

تعالی عقیب هذا الفصل فی سنة تسع و أربعین للهجرة، فتکون مدة عمره سبعا و أربعین سنة، منها جده رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) سبع سنین، و مع أبیه علیه‌السلام بعد وفاة جده (صلی الله علیه و آله و سلم) ثلاثین سنة، و بعد وفاة والده علیه‌السلام الی وقت وفاته عشر سنین [۱۷۵]

[صفحه ۴۳]

فی وفاته

مرض الحسن علیه‌السلام أربعین یوما فقال فی بعض الأیام:(أخرجوا فراشی الی صحن الدار) فاخرج فقال:اللهم انی أحتسب نفسی عندک فانی لم أصب بمثلها [۱۷۶]

و روی الحافظ أبو نعیم بسنده فی حلیته عن عمیر بن اسحق قال:دخلت أنا و رجل علی الحسن بن علی نعوده فقال:(یا فلان سلنی).

قال:لا و الله لانسألک حتی یعافیک الله ثم نسألک.

قال:ثم دخل ثم خرج الینا.

فقال:(سلنی قبل أن لاتسألنی).

قال:بل یعافیک الله ثم نسألک.

قال:(لقد ألقیت طائفة من کبدی، و انی قد سقیت السم مرارا، فلم اسق مثل هذه المرة).

ثم دخلت علیه من الغد و هو یجود بنفسه، و الحسین علیه‌السلام عند رأسه فقال:(یا أخی من تتهم؟)

قال:(لم... لتقتله؟)

[صفحه ۴۴]

قال:(نعم)

قال:(ان یکن الذی أظن فالله أشد بأسا و أشد تنکلا، و الا یکن فما أحب أن یقتل فی بریء) [۱۷۷] .

ثم قضی رضی الله عنه لخمس خلون من ربیع الأول من سنة تسع و أربعین للهجرة [۱۷۸] و قیل:خمسین [۱۷۹] ، و صلی علیه سعید بن العاص [۱۸۰] ، فانه کان یومئذ

[صفحه ۴۵]

والیا علی المدینة و دفن بالبقیع و کان تحته اذ ذاک جعدة بنت الأشعث بن قیس الکندی فذکر أنها سمته [۱۸۱] ، و الله أعلم بحقیقة ذلک، و کان بانقضاء الشهور التی و لی فیها علیه‌السلام الخلافة انقضاء خلافة النبوة، فان بها کان استکمال ثلاثین سنة و هی التی ذکرها رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) فیما نقل عنه:(الخلافة بعدی ثلاثون ثم تصیر ملکا) [۱۸۲] أو کما قال صلوات الله علیه و سلامه.

پاورقی

[۱] نصیبین:هی مدینة عامرة من بلاد الجزیرة علی جادة القوافل من الموصل الی الشام.

[۲] فی نسخة (م) زیادة:ذری.

[۳] فی نسخة (ع) زیادة:موروده.

[۴] فی نسخة (م) زیادة:فرقی.

[۵] فی نسخة «م» منال الطالب فی مناقب علی بن أبی طالب.

[۶] فی نسخة (م):و عرف.

[۷] فی نسخة (م):و نعمان.

[۸] فی نسخة (م):و انی.

[۹] فی نسخة (ع):الاستماع.

[۱۰] حلیلة العلماء ۶:۳۰.

[۱۱] تهذیب اللغة ۲:۲۶۴، النهایة ۳:۱۷۷.

[۱۲] حلیلة العلماء ۶:۳۰، و قال أبو عبدالله الحسین بن خالویه:الآل ینقسم فی اللغة خمسة و عشرین قسما. انظر:کشف الغمة ۱:۴۰.

[۱۳] شرح السنة:۲:۳۱۵:۶۸۱.

[۱۴] انظر:الفائق فی غریب الحدیث للزمخشری ۱:۶۷.

[۱۵] صحیح مسلم ۲:۱۶۸:۷۵۴ کتاب الزکاة، سنن أبی داود ۲:۲۸ باب فی باب مواضع قسم الخمس و سهم ذوی القربی، سنن النسائی ۵:۱۰۶.

[۱۶] الموطأ ۲:۱۲:۱۰۰۰.

[۱۷] صحیح مسلم ۴:۱۸۷۳:۳۶.

[۱۸] الحجر ۱۵:۵۹.

[۱۹] تفسیر الطبری ۱۴:۲۹، التفسیر الکبیر للرازی ۱۹:۱۹۹، تفسیر الوسیط ۳:۴۷.

[۲۰] صحیح مسلم ۴:۱۸۷۳:۳۶.

[۲۱] لیس فی (م).

[۲۲] النهایة ۳:۱۷۷.

[۲۳] تهذیب اللغة ۲:۲۶۴.

[۲۴] تهذیب اللغة ۱:۴۱۱، مجمع البحرین ۲:۱۲۱۸.

[۲۵] الانعام ۸۵ – ۶:۸۴.

[۲۶] کنز الفوائد ۱:۳۵۷.

[۲۷] الشوری ۲۳:۴۲.

[۲۸] الوسیط ۵۲:۴ و فیه:(و ولدیهما) و فی هامشة:فی المخطوطة:(و ولدهما).

[۲۹] المائدة ۱۲:۵.

[۳۰] سیرة ابن هشام ۸۵:۲، دلائل النبوة للبیهقی ۴۳۳:۲ و ۴۵۳.

[۳۱] الاعراف ۱۵۹:۷.

[۳۲] السنن الکبری ۱۲۱:۳، و هذه من الروایات المسلم بضعفها متنا.

[۳۳] مسند أحمد ۴۲۱ ۴، ۱۲۹:۲، مستدرک الحاکم ۷۶:۴.

[۳۴] ما بین القوسین أثبتناه من نسخة (م).

[۳۵] السنن الکبری ۱۲۱:۳.

[۳۶] ما بین القوسین أثبتناه من نسخة (م).

[۳۷] ما بین القوسین أثبتناه من نسخة (م).

[۳۸] الجاثیة ۲۸:۴۵.

[۳۹] صحیح الترمذی ۳۷۸۱:۶۶۰:۵.

[۴۰] صحیح الترمذی ۳۸۶۹:۶۹۸:۵.

[۴۱] صحیح الترمذی ۳۸۷۴:۷۰۱:۵.

[۴۲] صحیح البخاری ۲۸:۵ باب ذکر أصهار النبی، و کذا ۳۶:۵ باب مناقب فاطمة، صحیح مسلم ۹۳:۱۹۰۲:۴، سنن أبی داود ۲۰۷۱:۲۲۶:۱، صحیح الترمذی ۳۸۶۷:۶۹۸:۵ و هی من الروایات المسلم بوضعها و بطلانها کما لایخفی.

[۴۳] صحیح البخاری ۲۴۷:۴ باب علامات النبوة، صحیح مسلم ۹۸:۱۹۰۴:۴، سنن أبی داود ۵۲۱۷:۳۵۵:۴، صحیح الترمذی ۳۸۷۲:۷۰۰:۵.

[۴۴] و فی نسخة (ع):(و بینهم و بین أمها).

[۴۵] آل عمران ۶۱:۳.

[۴۶] تفسیر الطبری ۲۱۲:۳، التفسیر الکبیر للرازی ۸۷ - ۸۶:۸، الوسیط ۴۴۴ - ۴۴۳:۱، مجمع البیان ۴۵۲:۱، دلائل النبوة لابی نعیم ۴۵۵:۲، الدر المنثور ۲۳۱:۲.

[۴۷] الأحزاب ۳۳:۳۳.

[۴۸] أسباب النزول:۲۰۳.

[۴۹] صحیح الترمذی ۳۲۰۶:۳۵۲:۵ کتاب التفسیر باب ۳۴.

[۵۰] صحیح مسلم ۶۱:۱۸۸۳:۴.

[۵۱] هذا الشعر للمصنف رحمة الله انظر:الغدیر ۱۰۹:۳، الفصول المهمة:۲۹.

[۵۲] فی نسخة (م):جلباب.

[۵۳] هذا الشعر للمصنف. انظر الغدیر ۴۱۷:۵.

[۵۴] لیس فی (م).

[۵۵] الشوری ۲۳:۴۲.

[۵۶] تفسير الثعلبي:۲۰۹ (مخطوط)، الوسيط ۵۲:۴ و فيه (و ولديهما).

[۵۷] تفسير الثعلبي ۲۰۹ (مخطوط).

[۵۸] انظر:المغنى لابن قدامه ۶:۵۸۰:۴۷۴۹، الام ۱۱۱:۱۴.

[۵۹] ليس في (م).

[۶۰] انظر سيرة ابن هشام ۲۰۳ – ۱۹۸:۱، دلائل النبوة للبيهقى ۷۲ – ۶۸:۲.

[۶۱] سيأتي تفصيل الاختلاف في ولادتها لاحقا.

[۶۲] تاريخ الطبرى ۱۵:۲، الذرية الطاهرة:۹۳:۸۳، صفة الصفوة ۹:۲.

[۶۳] أثبتناه من المصدر.

[۶۴] مسند أحمد ۱۰۶:۱، سنن أبي داود ۳:۱۵۰:۲۹۸۸، حلية الأولياء ۶۹:۱، صفة الصفوة ۱۱:۲.

[۶۵] قال الحاكم في المستدرك ۱۴۲:۳ (خبر الزواج هذا منقطع) و تبعه في ذلك الذهبي في التلخيص. و لعل سبب التحريف هو التشابه في الاسم بين أم كلثوم بنت على عليه‌السلام و ام كلثوم بنت جرول، كما نبهت عليه الدكتورة عائشة بنت الشاطىء في موسوعتها آل النبي ص ۸۳۱.

[۶۶] صحيح البخاري ۱۴۹:۳ كتاب الشرب و كتاب البيوع و كتاب الخمس، صحيح مسلم ۷۹۷۹، ۱۵۶۸:۳، سنن أبي دواد ۱۴۸:۳:۲۹۸۶، حلية الأولياء ۱۴۴:۳.

لم تكن هذه الرواية سببا لتحريم الخمر أو سببا لنزول آية في ذلك كما في التفاسير المعتبرة، بل أنزل الله في الخمر ثلاث آيات:الاولى:قوله تعالى «يسألونك عن الخمر و الميسر قل فيهما اثم كبير و منافع للناس» فشربها من شربها من المسلمين و تركها من تركها الى أن شرب رجل فدخل في الصلاة فهجر فنزل قوله تعالى:«يا أيها الذين آمنوا لاتقربوا الصلاة و أنتم سكارى حتى تعلموا ما تقولون» فشربها من شربها من المسلمين و تركها من تركها حتى شربها عمر (رضى الله عنه) و أخذ لحى بعير و شج به رأس صديقه و ناح على قتلى بدر و غضب عليه رسول الله (صلى الله عليه و آله و سلم) عندما سمع بذلك فانزل الله «انما يريد الشيطان أن يوقع بينكم العدواة و البغضاء في الخمر و الميسر و يصدكم عن ذكر الله و عن الصلاة فهل أنتم منتهون» فقال عمر:انتهينا، انتهينا. انظر:المستطرف ۲۶۰:۲، تاريخ المدينة المنورة لابن شبة ۸۶۳:۳.

و قال القرطبي في الجامع لاحكام القرآن ۲۸۶:۳:نزلت بسبب عمر بن الخطاب.

[۶۷] صحيح البخاري ۹۷:۷، كتاب الأطعمة، باب الثريد و فيه بعض التغيير، صحيح مسلم ۱۸۸۶:۴:۷۰ أورده في باب فضائل خديجة و لم يذكر اسم خديجة!!!، صحيح الترمذي ۲۷۵:۴:۱۸۳۴ و فيه تغيير أيضا.

[۶۸] انساب الأشراف ۳۰:۲، تهذيب الكمال ۲۵۱:۳۵، كشف الغمة ۵۰۳:۱.

[۶۹] مقاتل الطالبيين:۴۹، انساب الأشراف ۳۰:۲، تهذيب الكمال ۲۵۱:۳۵.

[۷۰] مصباح الأنوار:۲۶۰ (مخطوط).

[۷۱] الطبقات الكبرى ۲۸:۸، تهذيب الكمال ۲۵۳:۳۵.

[۷۲] الطبقات الكبرى ۲۹:۸، انساب الأشراف ۳۰:۲.

[۷۳] سيرة ابن هشام ۲۰۸ – ۲۰۴:۱.

[۷۴] هذا هو الذى عليه الجمهور.

و اعترض البعض على ذلك و قالوا:ان ولادتها كانت بعد البعثة، و اختلف في ذلك أيضا، فقائلون بعد البعثة بخمس و قائلون بثلاث سنين.

و قالوا:ان جمیع أولاد خدیجة (رضی الله عنه) ولدوا بعد البعثة النبویة و کانت فاطمة (رضی الله عنه) أصغرهم سنا. (البدء و التاریخ ۵:۱۶، المواهب اللدنیة ۱:۱۹۶، تاریخ الخمیس للامام الدیار بکری:۱:۲۷۲ (.

و قالوا:ان نطفتها قد انعقدت من ثمر الجنة فی المعراج، و قسم قالوا:هو من ثمر الجنة ولکن نزل به جبرائیل للنبی (صلی الله علیه و آله و سلم) فواقع خدیجة (رضی الله عنه) و حملت بفاطمة من ذلک (تاریخ بغداد ۵:۸۷ ضمن ترجمة ابی الحسین أحمد بن محمد الفقیه الشافعی، المستدرک علی الصحیحین للحاکم ۳:۱۵۶، تلخیص المستدرک للذهبی ۳:۱۵۶، نزول الأبرار ۸۸، الدر المنثور ۴:۱۵۳، مناقب ابی المغازلی:۳۵۷، مقتل الحسین للخوارزمی ۱:۶۴، تاریخ الخمیس ۱:۳۹۲، ذخائر العقبی:۳۶، لسان المیزان ۱:۱۳۴:اللالیء المصنوعة ۱:۳۹۲ الدرة الیتیمة:۳۱، ضیاء العالمین ۴۰۴ (مخطوط)، الروض الفائق للشیخ شعیب المصری:۲۱۴، محاضرة الأوائل للسکتواری:۸۸، نظم درر السمطین للزرندی الحنفی:۱۷۷، مجمع الزوائد ۶:۲۰۲، نزهة المجالس للصفوری الشافعی ۲:۲۲۳ (.

و ان هذه المصادر نقلتها عن عائشة و عمر بن الخطاب و ابن مالک و ابن عباس (رضی الله عنه).

و قالوا:روی النسائی و غیره أنه لما خطب أبوبکر و عمر (رضی الله عنه) فاطمه علیهاالسلام ردهما النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) متعللا بصغر سنها، و المعروف أن عمر (صلی الله علیه و آله و سلم) قد خطبها بعد الهجرة - کما علیه السیرة و التاریخ - فیکون عمرها بحدود ثمانیة عشر أو تسعة عشر عاما، و لذلک فلا یقال لمن هی فی مثل السن:أنها صغیرة.

و قالوا:ان تسمیتها (بفاطمة) قد جاءت من السماء بأمر من الله کما فی تسمیة الحسن و الحسین، و هذا یدل علی أن ولادتها بعد البعثة (مناقب المغازلی:۲۲۱ و ۲۲۹، ضیاء العالمین ۴:۹۶ (مخطوط)، کنز العمال ۶:۲۱۹، ذخائر العقبی:العقبی:۲۶، میزان الاعتدال ۲:۴۰۰ و ۳:۴۳۹، لسان المیزان ۳:۲۶۷، طوالع الأنوار ۱۱۲:۱۱۳، معرفة ما یجب لآل البیت النبوی للمقریزی:۵۱، البتول الطاهرة لأحمد فهمی ۱۱:۱۵).

[۷۵] انظر:تاریخ الطبری ۲:۵۳۷، ترجمة الامام الحسن من تاریخ دمشق ۱:۱۰:۸ الاستیعاب ۱:۳۶۹ ترجمة الحسن بن علی من الطبقات الکبری:۲۸، تاریخ ابن الأثیر ۲:۱۶۶.

[۷۶] انظر:تاریخ الطبری ۲:۴۸۵، تاریخ ابن الأثیر ۲:۱۴۱.

[۷۷] انظر:تاریخ ابن الخشاب:۱۷۳ و فیه الحسین بدل الحسن.

[۷۸] انظر مناقب ابن شهر آشوب ۳:۴۳۴، ترجمه الحسن بن علی من الطبقات الکبری ۱:۲۸ و ۲ مسند أحمد ۶:۳۹۱.

[۷۹] فی نسخة (ط):من وضح الضحی، و فی الفصول المهمة، و کشف الغمه:من شمس الضحی.

[۸۰] أثبتناه من نسخة (ط).

[۸۱] الأدب المفرد ۲۷۸:۸۲۵، مسند أحمد ۱:۹۸، الاستیعاب ۲:۶۹، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشقی ۱:۱۶:۱۹.

و فی روایة:ان علی کرم الله وجهه سماه جعفرا تیمنا باسم أخیه، و غیره النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) الی اسم الحسن.

و فی روایة:أنه سماه جعفرا و حسین باسم حمزة، فغیرهما النبی (صلی الله علیه و آله و سلم).

و فی روایة أنه سمی الکبیر حمزة و الصغیر جعفر.

و فی روایة:أنه لم یسبق النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) بتسمیة أولاده و أن النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) سماهم مباشرة.

انظر:ترجمة الحسن بن علی من تاریخ دمشق ۱:۱۲:۱۳ - ۲۳، الاصابة ۴:۳۳۰، ترجمة الحسن بن علی من المعجم الکبیر ۳:۱۰، تهذیب الکمال ۲۲۴ - ۶:۲۲۲، مجمع الزوائد ۹:۷۴.

[۸۲] انظر:الحاوی الکبیر ۱۹:۱۵۵ باب العقیقة، الام ۷:۲۱۷.

[۸۳] صحیح الترمذی ۴:۸۴:۱۵۱۹، السنن الکبری للبیهقی ۹:۳۰۴.

[۸۴] فی نسخة (ع):شعره، و ما أثبتناه من نسخة (ط).

[۸۵] فی نسخة (ط):اعتمد.

[۸۶] المعجم الکبیر ۳:۵:۲۵۲۵، الاستیعاب ۱:۳۶۹، مقاتل الطالبیین:۲۹، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۱:۱۷:۲۴، ۲۷.

[۸۷] تاریخ ابن الخشاب:۱۷۴.

[۸۸] لیس فی (ط).

[۸۹] صحیح البخاری ۵:۳۲ باب مناقب الحسن و الحسین، صحیح الترمذی ۵:۶۵۸:۳۷۷۳، سنن أبی داود ۴:۲۱۶:۴۶۶۲، سنن النسائی ۳:۱۰۷.

[۹۰] صحیح البخاری ۵:۳۳ باب مناقب الحسن و الحسین، صحیح مسلم ۴:۱۸۸۳:۲۴۲۲.

[۹۱] صحیح الترمذی ۵:۶۶۱:۳۷۸۴ و فیه الحسین بدل الحسن.

[۹۲] فی المصدر:صبی.

[۹۳] فی المصدر زیاة:صلاته.

[۹۴] فی المصدر زیادة:الله.

[۹۵] فی المصدر زیادة:به.

[۹۶] حلیة الأولیاء ۲:۳۵:۱۳۲.

[۹۷] فی نسخة (ع):أحبک، و ما أثبتناه من نسخة (ط).

[۹۸] صحیح الترمذی ۵:۶۵۷:۳۷۷۲.

[۹۹] فی المصادر:خباء فاطمة.

[۱۰۰] فی نخسة (ع):سنجابا، و ما أثبتناه من نسخة (ط).، فلم یلبث ان جاء یسعی حتی اعتنق کل واحد منهما صاحبه فقال رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم):اللهم انی أحبه و أحب من یحبه) **زیرنویس=صحیح البخاری ۳:۸۷ کتاب البیوع باب ما ذکر فی الأسواق، و کذا فی الأدب المفرد ۳۸۲:۱۱۵۵ باب من أدلی رجلیه الی البئر اذا جلس و کشف عن الساقین، صحیح مسلم ۴:۱۸۸۲:۵۷.

[۱۰۱] فی المصادر زیادة:ما قال.

[۱۰۲] صحیحی البخاری ۷:۲۰۵ کتاب اللباس باب السخاب للصبیان، و کذا فی الأدب المفرد ۳۹۱:۱۱۸۸.

[۱۰۳] لیس فی (ط).

[۱۰۴] صحیح الترمذی ۵:۶۵۶:۳۷۶۹.

[۱۰۵] صحیح الترمذی ۵:۶۵۶:۳۷۶۸.

[۱۰۶] صحیح الترمذی ۵:۶۵۷:۳۷۷۰.

[۱۰۷] سنن النسائی ۲:۲۲۹ باب هل یجوز أن تکون سجدة أطول من سجدة.

[۱۰۸] سنن أبی دواد ۱:۲۹۰:۱۱۰۹، صحیح الترمذی ۵:۶۵۸:۳۷۷۴، سنن النسائی ۳:۱۹۲.

[۱۰۹] صحیح الترمذی:۵:۶۴۹:۳۷۷۷.

[۱۱۰] صحیح الترمذی ۵:۶۵۹:۳۷۷۶.

[۱۱۱] صحیح الترمذی ۵:۶۶۰:۳۷۷۹.

[۱۱۲] صحیحی البخاری ۵:۳۳ / باب مناقب الحسن و الحسین.

[۱۱۳] لیس فی (ط).

[۱۱۴] فی کشف الغمة و الفصول المهمة:فی مسجد.

[۱۱۵] البروج ۸۵:۳.

[۱۱۶] الأحزاب ۳۳:۴۵.

[۱۱۷] هود ۱۱:۱۰۳.

[۱۱۸] أثبتناه من نسخة (ط).

[۱۱۹] الوسیط ۴:۴۵۸.

[۱۲۰] عرعر به: نزل به – لسان العرب ۴:۵۶۱.

[۱۲۱] الفصول المهمة:۱۵۵، کشف الغمة ۱:۵۴۵.

[۱۲۲] لیس فی المصدر.

[۱۲۳] أثبتناه من نسخة (ط).

[۱۲۴] حلیة الأولیاء ۲:۳۸.

[۱۲۵] حلیة الاولیاء ۲:۳۷.

[۱۲۶] صفة الصفوة ۱:۷۶۰.

[۱۲۷] فی نسخة (ع):لضیوف الدعاء، و ما أثبتناه من نسخة (ط).

[۱۲۸] اعتفی فلانا اعتفاءا أتاه یطلب معروفه.

[۱۲۹] صفوة الصفوة ۱:۷۶۰، مناقب ابن شـهر آشوب ۴:۲۱، ترجمـة الامام الحسن علیه‌السـلام من تاریخ دمشق ۱:۱۴۷:۲۴۷، البدایة و النهایة ۸:۳۸.

[۱۳۰] احیاء علوم الدین ۳:۳۶۴، مناقب ابن شهر آشوب ۴:۲۰، الفصول المهمة ۱۵۷.

[۱۳۱] ربیع الأبرار ۳:۷۰۱، مناقب ابن شهر آشوب ۴:۲۰.

[۱۳۲] حلیة الأولیاء ۲:۳۸، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۱:۱۵۳:۲۵۹.

[۱۳۳] فی نسخة (ع):تمتع.

[۱۳۴] سنن البیهقی ۷:۲۴۴، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۱:۱۵۳:۲۶۰.

[۱۳۵] لیس فی (ط)، و فی کشف الغمه:اشارة غریزه و عبارة و جیزة.

[۱۳۶] الغرور – بالفتح – ما غرک و خدعک و هی صفة غالبة للدنیا، و الغرور – بالضم – ما اغتربه من متاع الدنیا.

[۱۳۷] لیس فی نسخة (ط).

[۱۳۸] ربیع الأبرار ۱:۷۱، مناقب ابن شهر آشوب ۷۷، ۴:۱۹.

[۱۳۹] أثبتناه من نسخة (ط).

[۱۴۰] الکامل للمبرد ۱:۳۲۵، ربیع الأبرار ۲:۱۹، مناقب ابن شهر آشوب ۴:۲۳.

[۱۴۱] فی نسخة (ط):أخطار، و فی کشف الغمة:أقطار.

[۱۴۲] فی نسخة (ط) زیادة:زمامها.

[۱۴۳] فی نسخة (ط):المنصف، و فی کشف الغمة:المنصب.

[۱۴۴] برد مفوف:ای رقیق و فیه خطوط بیضاء – الصحاح ۴:۱۴۱۲.

[۱۴۵] قـال هـذا الکلاـم معاویـة للامام الحسن علیه‌السـلام فکان جواب الامام الحسن علیه‌السـلام أن قام فخطب:أن أکیس الکیس...و

ستأتی فی ص ۳۳، انظر:الفتوح لابن أعثم ۲۹۵:۴، أنساب الأشراف ۴۳:۳:۱۵.

[۱۴۶] فی نسخة (ع):رتبة.

[۱۴۷] من قصیدة للشاعر أبی الطیب المتنبی، انظر:دیوان أبی الطیب المتنبی:۳۲۵، شرح نهج البلاغة ۳۳۶:۳ و کذا ۲۹۰:۸ و ۱۲۰:۱۶.

[۱۴۸] عقب الاربلی علی کلام المصنف حیث قال:ان الشیخ کمال الدین رحمة الله وقف علی أنجد هذا الأمر و لم یقف علی أغواره و خاض فی ضحضاحه و لم یلج فی أغمر غماره و عد تسلیم الحسن علیه‌السلام الخلافة الی معاویة من کرمه وجوده و ایثاره، و لو أنعم النظر علم أنه لم یسلمها الی معاویة باختیاره، و أنه لو وجد أعوانا و أنصارا لقاتله بأعوانه و أنصاره، و شحوا بأنفسهم عن مساعدته فرغبوا عن قربة، و سخت أنفسهم بمفارقة جواره، و أحبوا و بعد داره فی الدنیا فبعدت فی الاخری دارهم من داره، و فر عنه من فر فتوجه علیه العقاب لفراره و حلیت الدنیا فی أعینهم فلم یردعهم بالغ مواعظه و انذاره، و مالوا الی معاویة رغبة فی زخرف دنیاه، و طعما فی درهمه و دیناره، فسلم الیه الأمر حذرا علی نفسه و شیعته، فما رد القدر بحذاره و طلب حقن الدماء و اسکان الدهماء فاقره فی قراره.

و کیف یجود الحسن علیه‌السلام علی معاویة بشیء یصطلی الاسلام و أهله بناره!. أم کیف یرضی تأهیله لأمر قلبه معتقد لانکاره!

أم کیف یظن أنه قارب بعض المقاربة و هو یسمع سب أبیه فی لیله و نهاره!

أم کیف ینسب معاویة الی الصدق و هو مستمر فی غلوائه مقیم علی اصراره!

أم کیف یتوهم فیه الایمان و هو و أبوه من المؤلفة قلوبهم!

فانظر فی أخباره،و هذه جمل تستند الی تفصیل، و قضایا واضحة الدلیل، و أحوال تفتقر الی نظر و فکر طویل، و الله یهدی من یشاء الی سواء السبیل. انظر کشف الغمة ۵۶۳:۱..

و قال اسماعیل بن عبدالرحمن السدی، لم یصالح الحسن معاویة رغبة فی الدنیا، و انما صالحه لما رأی أهل العراق یریدون الغدر به.... أنظر:تذکرة الخواص:۱۸۰.

[۱۴۹] صحیح البخاری ۲۴۳:۳ کتاب الصلح.

[۱۵۰] فی المصدر:الرأفة.

[۱۵۱] فی المصدر:المواساة.

[۱۵۲] فی المصدر: المجد.

[۱۵۳] فی المصدر:و المتحزن.

[۱۵۴] حلیلة الأولیاء ۳۶:۲.

[۱۵۵] أثبتناه من نسخة (ط).

[۱۵۶] الزخرف ۴۳:۴۴.

[۱۵۷] الفتوح لابن أعثم ۲۸۶:۴، مقاتل الطالبیین:۵۵، مناقب ابن شهر آشوب ۳۶:۴.

[۱۵۸] الفتوح لابن أعثم ۲۹۳:۴، أنساب الأشراف ۴۱:۳:۴۷.

[۱۵۹] الفتوح لابن أعثم ۲۹۵:۴، أنساب الاشراف ۴۳:۳:۵۰، حلیة الأولیاء ۳۷:۲، الاستیعاب ۳۷۴:۱ ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۳۱۲:۱۸۷:۱، و کذا:۳۱۶:۱۸۹، مناقب ابن شهر آشوب ۳۹:۴.

[۱۶۰] فی نسخة (ع):و من حزم العقل خیرهما.

[۱۶۱] أثبتناه من نسخة (ط).

[۱۶۲] الفصول المهمة:۱۵۹.

[۱۶۳] الفصول المهمة:۱۵۹.

[۱۶۴] الفصول المهمة:۱۵۹.

[۱۶۵] ربیع الأبرار ۴۱۲:۳، البدایة و النهایة ۴۰:۸ حلیة الأولیاء ۳۶:۲، تهذیب الکمال ۲۳۹:۶، الفصول المهمة:۱۶۰.

[۱۶۶] وردت کلها فی کشف الغمة ۵۷۲:۱.

[۱۶۷] فی نسخة (ط):عصر.

[۱۶۸] الصراط المستقیم ۱۷۲:۲.

[۱۶۹] لیس فی (ط).

[۱۷۰] کفایة الطالب:۴۱۵، تذکرة الخواص:۱۹۴.

[۱۷۱] لیس فی (ط).

[۱۷۲] تاریخ ابن الخشاب:۱۷۴، المناقب لابن شهر آشوب ۳۴:۴.

[۱۷۳] تاریخ ابن الخشاب:۱۷۴.

[۱۷۴] فی نسخة (ط):و لیس کذلک و کان له بنت واحدة تسمی أم الحسن و هذا.

[۱۷۵] تاریخ ابن الخشاب:۱۷۳.

[۱۷۶] حلیة الأولیاء ۳۸:۲، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۳۴۲:۲۱۲:۱ - ۳۴۴صفة الصفوة ۷۶۲:۱، البدایة و النهایة ۴۳:۸، تذکرة الخواص:۱۹۳.

[۱۷۷] حلیلة الأولیاء ۸۳:۲ و کذا الاستیعاب ۳۷۵:۱، البدایة و النهایة ۴۲:۸.

[۱۷۸] ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۳۸۴:۲۳۹:۱ - ۳۹۳، البدایة و النهایة ۴۴:۸، تاریخ بغداد ۱۴۰:۱، تاریخ خلیفة:۲۰۹.

[۱۷۹] مقاتل الطالبیین:۳۱، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۳۹۴:۲۴۱:۱ - ۳۹۹، صفة الصفوة ۷۶۲:۱، تاریخ بغداد ۱۴۰:۱.

[۱۸۰] مستدرک الحاکم ۱۷۱:۳، ترجمة الامام الحسن علیه‌السلام من تاریخ دمشق ۲۶۱:۲۲۶:۱.

ان راویة صلاة سعید بن العاص علی الحسن بن علی رضی الله عنه من الروایات التی تناقلتا المصادر من أهل السیر و التاریخ من دون تحقیق و تدقیق.

فهی ضعیفة سندا و متنا.

تنتهی ب (سالم بن أبی حفصة):و هو بتری من أصحاب کثیر النواء، و اقران الحکم بن عتیبة، و الحسن بن صالح بن حی، و أبی المقدام، و سلمة بن کهیل، الذین أضلوا کثیرا من الناس و هم یثبتون امامة أبی بکر (رضی الله عنه) و ینتقصون عثمان (رضی الله عنه). انظر فرق الشیعة للنوبختی:۵۷.

و قال فی تهذیب التهذیب ۲۲۶۳:۳۷۷:۳ قال الجوزانی:زائغ، و قال العقیلی:ترک لغلوه، و قال ابن حیان:یقلب الأخبار و یهم فی الروایات.

و قال فی تهذیب الکمال للامام المزی ۲۱۴۳:۱۳۳:۱۰، قال:قال فیه عمرو بن علی:ضعیف الحدیث.

و قال فی موضع آخر: کان یحیی و عبدالرحمن لایحدثان عن سالم بن أبی حفصة، و قال أبو حاتم:هو من عتق الشیعة یکتب حدیثه و لایحتج به.

أما من ناحیة المتن:فان المصادر تناقلت أن الحسین بن علی (رض) قال لسعید بن العاص یوم وفاة أحیه الحسن (رض):تقدم لولا أنها

سنة ما قدمتک.

و الحق أن هـذا الکلام لاأصل له، فقـد صرح الامام المزی فی تهـذیب الکمال فی ترجمـة الحسن بن علی (رضـی الله عنه):بأن مقطع الصلاة زائد و قال:زاد بعضهم:(و صلی علیه سعید بن العاص و هو أمیر المدینة)..

هـذا و قـد صـرح بعض العلماء الکبار فی مصادرهم بأن الحسـین (رضـی الله عنه) هو الـذی صـلی علی أخیه الحسن (رضـی الله عنه)، انظر:ربیع الأبرار ۳۰۴:۴ لباب الأنساب ۳۳۹:۱ و ص ۳۹۶، رسوخ الأخبار فی منسوخ الأخبار لأبی اسحق الجعبی:۳۲۲، الاتحاف بحب الاشراف للشبراوی:۳۹.

و قال المناوری فی فیض القدیر:۵۴۶:۴ فی تکبیر الملائکة:(و کبر الحسن بن علی علی علی أربعا و کبر الحسـین بن علی علی الحسن أربعا).

و ذهب ابن الصباغ المـالکی فی الفصول المهمـة:۱۵۷ الی الجمع و قـال:(و صـلی علیه سـعید بن العـاص فـانه کـان یومئـذ و الیا علی المدینة من جهة معاویة، و صلی علیه الحسین علیه‌السلام).

و قال الزرندی الحنفی فی معارج الوصول (مخطوط) بعد ذکر الخبر:و هذا غریب!

بالاضافة الیذلک فانا لم نر لهذه السـنة - صـلاة الوالی علی الأشراف - ما یذکره التاریخ بل العکس فعمر بن الخطاب (رضی الله عنه) صلی علیه صهیب بن سنان و علی (کرم الله وجهه) صلی علیه الحسن و هکذا.....

و الصـحیح أن أبا هاشم عبـدالله بن محمـد بن الحنفیـة هو الـذی ذکر هذا القول لأبان بن عثمان بن عفان الذی کان والیا علی المدینة لعبد الملک بن مروان، انظر:الطبقات الکبری ۱۱۶:۵ فی ترجمـة أبو هاشم عبدالله بن محمد بن الحنفیة. و من خلال هذا التشابه الکبیر فی الأحداث نقل هذا القول الی الحسین بن علی (رضی الله عنه) و هو خطاء محظ. و الله العالم.

[۱۸۱] انظر منـاقب ابن شـهر آشـوب ۳۷، ۳۴:۴، مقاتـل الطالبیین: ۴۸، ربیع الأـبرار ۲۰۸:۴، الاسـتیعـاب ۳۷۵:۱، ترجمـة الامام الحسـن علیه‌السـلام مـن تاریـخ دمشـق ۳۴۱:۲۱۱:۱، تهــذیب التهـذیب ۲۶۰:۲، شـرح نهـج البلاغـة:۴۹:۱۶، البدایـة و النهایـة ۴۳:۸، تـذکرة الخواص:۱۹۱.

[۱۸۲] صحیح الترمذی ۲۲۲۶:۵۰۳:۴، سنن أبی داود ۴۶۴۶:۲۱۱:۴، السیرة النبویة لابن حبان ۵۵۳

و هذه الروایات ضعیفة سندا و متنا و لایعول علیها، فانها تنتهی بسعید بن جمهان.

حیث ترجم له العسـقلانی فی تهذیب التهذیب ۱۴:۴ و قال:هو سـعید بن جمهان الأسـلمی أبو حفص البصـری. و قال أبو حاتم:یکتب حدیثه و لا یحتج به. و قال ابن معین:روی عن سـفینة أحادیث لا یرویها غیره. و قال البخاری:فی حدیثه عجائب. و ذکره ابن عدی فی الضعفاء ۱۲۳۷:۳.

و کذا ذکره ابن الجوزی فی الضعفاء و المتروکین ۱۳۷۳:۳۱۵:۱.

تعریف مرکز القائمیة باصفهان للتحریات الکمبیوتریة

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (التوبة/۴۱).

قالَ الإمامُ علیّ بْنُ موسَی الرِّضا – علـَیهِ السَّلامُ: رَحِمَ اللّهُ عَبْداً أحْیَا أمْرَنَا... َ یَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ یُعَلِّمُهَا النَّاسَ؛ فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِـنَ کَلَامِنَـا لَاتَّبَعُونَـا... (بَـنـادِرُ البِحـار – فی تلخیص بحـار الأنـوار، للعلاّمـة فیض الاسـلام، ص ۱۵۹؛ عُیونُ أخبـارِ الرِّضـا(ع)، الشـَّیخ الصَّدوق، الباب۲۸، ج۱/ ص۳۰۷).

مؤسّس مُجتمَع "القائمیّة" الثّقافیّ بأصبَهانَ – إیرانَ: الشـهید آیـة الله "الشـمس آباذی" – "رَحِمَهُ اللهُ" – کان أحـداً من جَهابـذة هـذه المدینة، الذی قدِ اشـتهَرَ بشَغفِهِ بأهل بَیت النبیّ (صلواتُ اللهِ علـَیهـِم) و لاسیَّما بحضرة الإمام علیّ بن موسَی الرِّضا (علیه السّـلام) و

بِساحة صاحِب الزّمان (عَجّلَ اللهُ تعالی فرجَهُ الشَّریفَ)؛ و لهذا أسّس مع نظره و درایته، فی سَنَةِ ۱۳۴۰ الهجریّة الشمسیّة (=۱۳۸۰ الهجریّة القمریّة)، مؤسَّسةً و طریقةً لم یَنطَفِئ مِصباحُها، بل تُتَّبَع بأقوَی و أحسَنِ مَوقِفٍ کلَّ یوم.

مرکز "القائمیّة "للتحرّی الحاسوبیّ – بأصبَهانَ، إیرانَ – قد ابتدَأَ أنشِطتَهُ من سَنَةِ ۱۳۸۵ الهجریّة الشمسیّة (=۱۴۲۷ الهجریّة القمریّة) تحتَ عنایة سماحة آیة الله الحاجّ السیّد حسن الإمامیّ – دامَ عِزّهُ – و مع مساعَدَةِ جمعٍ من خِرّیجی الحوزات العلمیّة و طلاب الجوامع، باللیل و النهار، فی مجالاتٍ شتّی: دینیّة، ثقافیّة و علمیّة...

الأهداف: الدّفاع عن ساحة الشیعة و تبسیط ثَقافة الثَّقَلَین (کتاب الله و اهل البیت علیهِمُ السَّلامُ) و معارفهما، تعزیز دوافع الشَّباب و عموم الناس إلی التَّحَرّی الأدَقّ للمسائل الدّینیّة، تخلیف المطالب النّافعة – مکانَ البَلاتیثِ المبتذلة أو الرّدیئة – فی المحامیل (=الهواتف المنقولة) و الحواسیب (=الأجهزة الکمبیوتریّة)، تمهید أرضیّةٍ واسعةٍ جامعةٍ ثَقافیّةٍ علی أساس معارف القرآن و أهل البیت –علیهم السّلام – بباعث نشر المعارف، خدمات للمحققین و الطّلاّب، توسعة ثقافة القراءة و إغناء أوقات فراغة هُواةِ برامِجِ العلوم الإسلامیّة، إنالة المنابع اللازمة لتسهیل رفع الإبهام و الشّبُهات المنتشرة فی الجامعة، و...

- مِنها العَدالة الاجتماعیّة: التی یُمکِن نشرها و بثّها بالأجهزة الحدیثة متصاعدةً، علی أنّه یُمکِن تسریعُ إبراز المَرافِقِ و التسهیلاتِ – فی آکناف البلد - و نشرِ الثّقافةِ الاسلامیّة و الإیرانیّة – فی أنحاء العالَم - مِن جهةٍ اُخرَی.

- من الأنشطة الواسعة للمرکز:

الف) طبع و نشر عشراتِ عنوانِ کتبٍ، کتیبة، نشرة شهریّة، مع إقامة مسابقات القِراءة

ب) إنتاجُ مئات أجهزةٍ تحقیقیّة و مکتبیة، قابلة للتشغیل فی الحاسوب و المحمول

ج) إنتاج المَعارض ثّلاثیّةِ الأبعاد، المنظر الشامل (= بانوراما)، الرّسوم المتحرّکة و... الأماکن الدینیّة، السیاحیّة و...

د) إبداع الموقع الانترنتی "القائمیّة "www.Ghaemiyeh.com و عدّة مَواقِعَ اُخـرَی

ه) إنتاج المُنتَجات العرضیّة، الخَطابات و... للعرض فی القنوات القمریّة

و) الإطلاق و الدَّعم العلمیّ لنظام إجابة الأسئلة الشرعیّة، الاخلاقیّة و الاعتقادیّة (الهاتف: ۰۰۹۸۳۱۱۲۳۵۰۵۲۴)

ز) ترسیم النظام التلقائیّ و الیدویّ للبلوتوث، ویب کشک، و الرّسائل القصیرة SMS

ح) التعاون الفخریّ مع عشراتِ مراکزَ طبیعیّة و اعتباریّة، منها بیوت الآیات العِظام، الحوزات العلمیّة، الجوامع، الأماکن الدینیّة کمسجد جَمکرانَ و...

ط) إقامة المؤتمَرات، و تنفیذ مشروع "ما قبلَ المدرسة "الخاصّ بالأطفال و الأحداث المُشارِکین فی الجلسة

ی) إقامة دورات تعلیمیّة عمومیّة و دورات تربیة المربّی (حضوراً و افتراضاً) طیلة السَّنَةِ

المکتب الرّئیسیّ: إیران/أصبهان/ شارع"مسجد سیّد/ "ما بینَ شارع"پنج رَمَضان "ومُفترَق"وفائی/"بنایة"القائمیّة"

تاریخ التأسیس: ۱۳۸۵ الهجریّة الشمسیّة (=۱۴۲۷ الهجریة القمریّة)

رقم التسجیل: ۲۳۷۳

الهویّة الوطنیّة: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

الموقع: www.ghaemiyeh.com

البرید الالکترونی: Info@ghaemiyeh.com

المَتجَر الانترنتی: www.eslamshop.com

الهاتف: ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۰۹۸۳۱۱)

الفاکس: ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱)

مكتب طهرانَ ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱)

التِّجاريّة و المَبيعات ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور المستخدمين ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

ملاحَظة هامّة:

الميزانيّة الحاليّة لهذا المركز، شـَعبيّة، تبرّعيّة، غير حكوميّة، و غير ربحيّة، اقتُنِيَت باهتمام جمع من الخيّرين؛ لكنّها لا تُوافِي الحجمَ المتزايد و المتّسِعَ للامور الدّينيّة و العلميّة الحاليّة و مشاريع التوسعة الثّقافيّة؛ لهذا فقد ترجَّى هذا المركزُ صاحِبَ هذا البيتِ (المُسمَّى بالقائميّة) و مع ذلک، يرجو مِن جانب سماحة بقيّة الله الأعظم (عَجَّلَ اللهُ تعالى فرَجَهُ الشَّريفَ) أن يُوفِّقَ الكلَّ توفيقاً متزائداً لِإعانتهم - في حدّ التّمكّن لكلّ احدٍ منهم – إيّانا في هذا الأمر العظيم؛ إن شاءَ اللهُ تعالى؛ و اللهُ وليّ التوفيق.

مركز القائمية اصبهان
للبحوث والتحريات الكمبيوترية
للحصول على المكتبات الخاصه الاخرى
ارجعوا الى عنوان المركز من فضلكم
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
و للایصاء من فضلكم
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹